

MODRA
PTICA
LETOIV.

MODRA PTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša Din 100.—. Posamezna številka Din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Rimska cesta šte. 3.
Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 11. ŠTEVILKE

OKTOBER

Heinrich Mann: Kaj je prav za prav pisatelj

Miško Kranjec: Kati Kustecova

Peter Donat: Konec Petra Marenclja

Filip Kalan: Streli za hišo

Milena Mohoričeva: Cvetoča kakteja

Poročila

Razno

KAJ JE PRAV ZA PRAV PISATELJ

HEINRICH MANN

Vprašajmo otroka, ki že piše. Ve pravljice in si skuša sam izmisliti katero. Zakaj neki? V svoji mali knjižnici ima seveda tudi vse tiste zvezke po deset pfenigov, ki sta v njih Katica iz Heilbronna in Pepelka predelani za lutke. Pa vendar se s takim nemirom spravi na pisanje nečesa novega. Saj bi mu vendar ne bilo treba, posebno, ker mu konec koncev ne ostane prav nič čistega zadoščenja. V nemiru je bilo več sreče kakor v tem, kar je dosegel. Prvo literarno izkustvo!

Prehod iz otroka v fanta spremlja najljubši pesnik. Doraščajoči ljubi davno umrlega živeje in z več solzami kakor deklice, katere ima rad. Riše si njegovo podobo, kuje verze, kakršni so bili njegovi. Še enkrat preživlja njegove usode, še enkrat roma po potih njegovega duha — svet ga ne vidi v ozki študentovski sobi, ki mu daje prostora za to vstajenje, za ta misterij.

Posledice prvega silnega doživetja ga ohrome. Mladi človek misli, da se mu je že vse, prav vse zgodilo in izpolnilo, dalje ne more videti. Po njem poljejo dvomi, radosti, bolesi tistega dragega mrtveca in še malo se mu ne zdi, da bi ga čakalo še kaj spoznanj. Zdaj mu umre oče — ta pa je bil človek, ne duhovna utvara. Bolečina, ki je ni iskal, pada na sina kakor krivda. Začne spoznavati, da je od bolesi, od vsega življenja dozdej skusil samo prav prve, brezplačne grižljaje za poskušnjo. Resničnost je trša in brez zadoščenja. Zdaj spoznaj resnični svet, v katerega moraš, poklic, tujino!

Spozna jih, izkusi jih in že pri prvih korakih vidi, da mu more samo beseda pomagati, da bo vse to prestal. Žalost, neljubi napor, ponižanja začetnika, ki mu ponos ni dovoljen, vse se doma ponoči nehava v napisani besedi. Zaradi besede je vse to življenje znosno in skoraj zaželeno. Robata in brezoblična resničnost kljub vsemu sprašča nepoznano vsebino notranjosti; ona šele ustvarja osebnost, ki sili vanjo. Resničnost razvezuje jezik, ponoči teko besede.

Dogaja se še vse več. Svet se s svojimi dejanji seveda prav nič ne ozira na besede, ki jih mlad človek naskrivaj kuje in tvori zase. Kaj dela svet tako za njegove besede? Svet ni snov za besede, tega ne verjame. Ve, da so pri njem besede to, kar je v svetu dejanje in nehanje. Isto gibanje borečih se, bežečih dni poraja tam podobo sveta, tu pri njem pa vse dni samo besede. Toda tudi beseda je gibanje. Nekje je skrivnostni svet, kjer postaja gibanje hkratu beseda. Ta svet je njegov; samostojen, se mu zdi. V popolni enakopravnosti se mladi človek stavi resničnemu svetu ob stran — ker proste ure, ki mu jih ta svet daje, zabija zato, da bi ga kazal, ostvarjal.

To se mu pa seveda grdo ponesreči. Ničesar ne moreš, to je trdo dejstvo v življenju dvajsetletnika. Nekega dne bo mogel, to čuti vnaprej; na dnu samega sebe je prepričan, da je močnejši in višji od vseh, ki so

že prišli do izražanja. Njemu pa manjka še vzvoda, da bi z njim odprl svoj svet, — in, kaj mu ne manjka morda tudi še sveta samega? Ne-zadržno ga žene tisto notranje gibanje, ki hoče do cilja, tisti ritem, ki sili do oblike, tisti začetki muzike. Ah! Muzika, ki ostaja nema, gon, ki ne bo nikdar na cilju.

Dvajsetletnik sam sebe ne pozna. Tudi kasneje se ne bo poznal, naučil pa se bo gledati in razločevati postave in podobe v svoji notranji temi. Pozneje bo vendar lahko kazal svet. Če že ne njegove lastne resničnosti, pa vsaj svojo, jasnili jo bo in vse bolj pronical vanjo. Kako bi to mogel dvajsetletnik? Svet mu je še tuja sila, saj ga sluti komaj od daleč — ubožec, ki je še sam sebi poln presenečenj in brez oblike.

Hoče zgrabiti, obdržati nekaj doživetega ali dosanjanega. Blede. O tiste predrhtene, napete ure ponoči! Podnevi trezen prebereš — vse je bilo sama nemoč. Bil je izliv namesto obvladanja, ne delo, temveč le zapuščeno, onemoglo pismo življenja. Ko je pisal, bi bil rad življenje prezgodaj potegnil k sebi in to se maščuje. Razočaranja dvajsetletnikov so skozi in skozi kruta. Prenesli jih bodo in lahko pozabili, toda samo mladost je tako odporna.

Nekaj let pozneje se mu posreči prva stvar. Zgodi se kakor po čarovniji, nič se ne zaveda, da bi bil od takrat kaj bolje mislil, da bi bil kaj močnejši in v življenju kaj dlje kakor prej. Malce je ostal še otročji; mladi iznajditelj skače do stropa od veselja nad svojim domislekom. Resnično njegovo imetje pa je tista tako izredna sposobnost, veseliti se, globoka radost iz dna. Koristno je v taki opravi iti na pesniško zavojevanje sveta. Mrkeži bi ne bili moške za to.

Radosti odgovarja trpljenje; v mladem človeku se vrsti drugo za drugim. Trpljenja ne izbriše nobena odrešilna beseda. »Bog mi je dal...« ne pomaga dosti. Mlad človek je občutljiv za prezir, žali ga vse, kar je zlagano in brez značaja. Veliki udarci življenja pa zadevajo še zrelega vselej kakor nasilje, ki se je še pravkar zdelo nemogoče. Ve za nesrečo, pa jo vedno pozablja in vsako jutro znova veruje v srečo. To je splošno človeški optimizem, le nekaj večja vzdražljivost tega človeka vidi v tem nekaj novega. Njega samega pa prav ta razdražljivost ohranja novega: tem dlje ostane mlad, čim bolj razgibano in vzdražljivo doživlja.

Ne samo čuti, tudi njegove misli so vzdražljive. Število njegovih idej je omejeno in ali so to res tudi njegove? Toda po njem dobivajo ideje vzgon in silo strasti. Pri njem se lahko utelesijo v postave, človeškim čutom dojemljive. Misli in čuti si tukaj končno vendar nič več ne nasprotujejo; v tem, iz besedi ustvarjenem svetu vlada enotnost, edinstvo, drugače kakor v resničnem. Kako to? Njegov tvorec ostane vendar vse žive dni poln nasprotij, v življenju dan za dnem zaničava svoje delo. Ko mu toliko in toliko ljudi brez vsake misli sveto zaupa, pa sam le malokdaj izgubi občutek: ko bi le vedeli! Kdo pa sem jaz?

Hkratu pa tudi ve, da mu konec koncev kljub vsemu vendarle smejo zaupati, v kolikor je zaupanje pri nestanovitnosti naših src sploh na mestu. Pisatelj si je vendar z obvladovano strastjo osvojil dosti usode, dosti človeškega — in dal dosti sebe v oboje. Storil je to zlasti zaradi nikdar popolnega zatajevanja samega sebe, ne pa zaradi neposredne, surove koristi — zato je sam presenečen, če po mnogo letih, morda po mnogo desetletjih svet pri njem sam sebe prepozna in sprejme njega takega, kakršen je. Ali pa ga vsaj del sveta zdaj sprejme; več tako nikdar ni

bilo mogoče pričakovati. Zato je bil dolgo čisto, čisto sam, v duhovnem boju s svetom, ki si ga je po koščkih z doživljanjem in pretrpevanjem osvajal, da, bil je na koncu zanj celo odgovoren.

Kajti čudno je res, da more nekdo, ki konec koncev piše same izmišljotine, čutiti nekako sokrivdo za pota, katera hodi resnični svet. Njegova dejanja, ki so pogosto slaba, ga teže kakor lastne napake in neuspehi. Njegovo počasno boljšanje ga žge še vedno, kakor da bi sam sramotno tičal na mestu. In za vse noče od sveta ničesar. Kdor se bliža svetu z moralo, po navadi zahteva veliko od njega. Pisatelj nosi v sebi svet za tiste, ki delajo, ne da bi sam kaj storil.

Pa če bi vendarle kaj storil? Morda že v imenu bodočih rodov? Knjige od danes bodo jutri dejanja, in podoba rodu, ki naj pride, živi v pisatelju že kdo ve kdaj prej.

Prevedel M. Javornik.

KATI KUSTECOVA

KRANJEC MIŠKO

(Konec)

Stara pa gleda, gleda in ne more razumeti.

»Kaj si beračil?« zine naposled.

»Beračil! Kako pa govoriš, prosil sem.« In ne briga se dalje za njo, temveč gleda, kako otroci jedo. Oh, lakota, to je nekaj posebnega. Kati pa sedi mirno, doslej ni spregovorila niti besede. Gleda svojega očeta, oče čuti, da ga Kati samo gleda. »No, Kati, kaj pa ti praviš, kaj ti nič ne vzameš?«

»Kaj ste prosili?«

»Da —, no, kaj gledaš, kaj pa je to takega?« Nekoliko se vznemiri, podvihava si bele brke in smeh mu izginja z obraza. »No, da, kaj pa hočem? — Toliko otrok ste mi naprtili na hrbet, delati ne morem. Kaj naj otroci crkajo? Za dve, tri leta bo znabiti že boljše, ko bodo otroci šli po svetu in si sami služili kruh.«

Toda Kustec je zjutraj resno bolan. Premetava se po postelji kakor bi ga napadala božjast. Ko pa ni v sobi ne žene ne Kate, tedaj naroča otrokom:

»Otroci, torbo mi pa le shranite, ko se dvignem, pojdem zopet.«

Kati si je našla v mestecu majhno službo. To je velik dogodek, poslej bo vsaj nekaj denarja pri hiši. Otroka izroči materi, taka je navada pri hiši, a na tistem naroča očetu:

»Oče, malo popazite na deco. Naj kričita, samo, da ne bosta umazana in pa lačna. Vsako nedeljo vam prinesem denarja.« In Kustec prikimava.

»Oh, če bi mi bilo živeti še dvajset let, sam jih vzgojim in prekrušim.«

Stara Kustecovka je naposled le legla. Deset let se že kotali po svetu in ne more umreti; no, zdaj bo menda šla. Toda, Kustec ima mnogo drugih stvari. Zdaj je pomladno sonce, grede je treba prekopati, solato bomo sejali, sadili krompir in druge stvari, da bo čimprej kaj za usta. Motike nalaga otrokom na rame, delajo kot bi burja šla preko njiv. In čakajo nedelje, zakaj tedaj se vrne Kati in prinese nekaj drobiža, za sol, za papriko in podobno. Oh, revščina je revščina in eden sam je ne bo nikoli pregnal s sveta. Kaj pa, Kati nerada vidi, da tudi sestri in bratovi otroci jedo od tega, kar ona služi. Toda kako naj Kustec obrazloži deci,

da to ni njim namenjeno. Kustec takorekoč krade Kati, zabičuje ji, da bo porabil samo za njeno deco, a deli med vse. Naj bo, nekako bo.

Kati pa je v dobri službi. Kaj pa, dela dovolj, a to nikakor ni ovira, da ne bi služila. Zdaj nosi v sebi velike načrte. Tu se tako malo prisluži, v svet bi bilo treba, tam bi človek v dveh letih prislužil, da bi bilo dovolj za delj časa. Pomalem si pritrğava denar in spravlja. O možu seve nika-kega glasu. No, bog mu daj srečo, to bo že prenesla. Pozablja nanj. Oh, kake neumnosti je počela s to zadevo, a kaj ima od vsega tega? Nič, delati mora, delati.

Med tem je stara Kustecovka umrla, Bara je odvedla svoje otroke nekam, prišel je tudi Ivan in odgnal svojo deco, Kustec je ostal samo s Katinima. Eh, grenko mu je bilo, možaku, ko se je poslovil od tega drobiža. Veliko posla je imel z njimi, jezili so ga, a zdaj mu je vendar hudo. Kakor bi mu nekdo pritrğal pri letih. Samo za večje praznike se vrne Kati, da jim kuha, da ne sedijo tako brez vsega veselja. Kupila je nekaj vina. Kustec se je napil in bil je dobre volje kakor že dolgo ne. Saj pa tudi lahko: Ivan je sporočil, da so si opomogli. Majhno hišo so kupili nekje in nekaj zemlje. Oh, še dobro jim bo nazadnje, to se mu je vedno zdelo. Pripoveduje o tistih časih, ko si je moral torbo oprtati in prositi. Ni bila to malenkostna stvar. On je bil vedno pošten človek, živel je od svojega dela. Prositi — tega ni znal. Toda, tedaj so stradali in nič drugega ni kazalo. — Bara pa se je odselila v mesto, kjer sta z možem v tovarni. Poslala mu je za pipo tobaka za praznike. Bil je vesel tega. Zdaj je tudi ženi odpustil: ko bi živela revica, da bi vsaj malo videla, kako je v življenju lepo. Saj drugačna ni mogla biti pri vsem tem. Kaj pa naj bi storila? Tako pa se je prej umaknila.

Med tem sta z očetom kovala načrte, velike načrte. Tibauta ni bilo in Kati tudi ni bilo vseeno, ali kdaj pride, ali ga ne bo. Imela je z njim dva otroka, skrbeti je morala povrh še za očeta, zakaj starec ni bil več za delo.

»Ali bi pisali policiji v mesto, če ga imajo zapisanega?« je predlagala Kati. »Potlej naj ga pošljejo domov.«

»Tako, policiji?« je vprašal. Videl je on svoje dni policijo in s policijo se ni bilo šaliti. Če ji pišeta, bogve, če se bodo kaj ozirali na pismo. Nazadnje je pa le sedel za mizo, vzel svinčnik v roke in ga slinil toliko časa, da je bil ves moder. Izkazalo pa se je, da ne zna več dobro pisati, pozabljal je črke.

»Kako naj zapišem p?« je vprašal.

»No, tako kakor se p že piše.«

»Vraga sem pozabil. Ta črka mi je delala vedno veliko težav. Doli gre, toliko se spominjam, potlej se nekako zafrlucne.« Toda tudi drugih črk se ni več dobro spominjal. Kati pa tudi ni znala pisati. Koga drugega klicati na pomoč pa ni kazalo in tako sta zavrğla pismo.

Kati je odšla spet v službo.

Med tem je bilo slišati o ljudeh, ki so odšli v Ameriko in tam dobro služili, pošiljali domov na kupe denarja. Tudi ženske so odhajale. Kati je pričela misliti na Ameriko. V dveh letih bi precej prislužila, vrnila bi se bogata in bi lepo živeli. Toda pot je bila dolga in bi požrla veliko denarja, tega pa ni bilo. Kustec je naposled pristal na to, da bi prodali hišo in za denar bi Kati odpotovala. Toda starec je obolel od strahu, da bi sam ostal tu.

Tako je Kati ostala. Živela je še dalje v mestu in se vračala ob nedeljah na dom. Zdelo se je, da to ni več tista Kati, kot je bila prej. Kaj je obupala nad življenjem? Topa v svoji duši, mrtva za vse se je komaj rahlo nasmihala. S starcem je govorila, kakor je ne bi bilo poleg. Nič jasnega ni bilo v njenih odgovorih.

»Kati, kaj je s teboj?« vpraša Kustec. »Bolna se mi zdiš.«

Ona pa se nasmihla.

»Eh, Kati, kaj bi to tako žalovala, taka je tvoja usoda. Vidiš, nekoč sem se bal, da bo tvoj mož trpel radi tebe. Poglej Baro — ona je tako počela. In kaj je napravila z možem? — Nič ne žaluj, rekli so mi v občinskem odboru, da dobimo zemljo. Tri orale. Pomisli, tri orale nam predpišejo — in to nam gre po novih zakonih. Kakšno bogastvo je to! Zdaj si želim, da bi mi bilo kakih dvajset, trideset let. Eh, to bi se živelo. Ti si pa še mlada. No, mož je odšel, to je res, vrag po njem.« To je bilo res, in Kati se je nekako udajala v to, da je sama. Zdaj je imela še vsaj tega starca. Še leto dni je služila v mestu. Tedaj je hotela priti domov. Pa ji je prijateljica pisala iz Francije, da tam dobro služi. Francija — Kati je povprašala po njej, — ni bila tako daleč, da si človek ne bi upal tja. Tudi ni bila ta pot tako draga kot v Ameriko.

»V Francijo pojdem,« je prišla Kati domov vesela.

»Kam, v Francijo?« je dejal starec. »Slišal sem že o Franciji; nič dobrega niso pravili o njej. No, dobro, če te mika. Jaz ti ne branim. Pazil bom deco, dokler bom živ. Kaj pa, da bom pazil. — Ampak Francija, moj bog, nič dobrega ne pravijo o tej deželi. — Vrag si ga vedi, kdo si je prvi izmislil potovanja po svetu.«

»Eno leto ostanem tam, samo kratko leto,« je skušala pridobiti očeta.

»No, če samo eno leto,« je rekel, »leto ni bogve kako dolgo, to nekako še preživimo. A dalje ti res ne morem obljubiti. Bog si ga vedi, če bom še kaj več živel. O, če bi živel tako še kakšnih dvajset let, tedaj, bog s tabo, da le dosti prislužiš. Ampak, kaj veš, kdaj pride smrt pote.«

Kati se je res odpravljala. Jokala je ves čas, zaradi otrok. Oh, neumna ženska je bila, to je res, ampak otroci so le otroci, njeni so bili. Kdo bo poslej skrbel za nje. Prej jih je lahko prepustila materini skrbi, zdaj pa matere ni bilo. Oče je že, to je res, ali kaj zna moški oprati obleko? Kaj zna skuhati drugega ko zavreliti mleko?

Pripravljanje je bilo dolgo, joka obilo, nazadnje se je Kustec težko premagoval. »Oh, kako se mi oči solzijo, to je od slabega vremena.« Zadnji dan je Kati skuhala dober obed, ali nikomur se ga ni hotelo. »Eh, kaj, torte tudi niso vse v življenju, poleg tega je še veliko drugega.«

Potlej so jo pospremili. Mlajšega je vedla Kati za roko, starejšega pa je vlekel Kustec. Govorili niso veliko, nihče ni vedel česa povedati.

»Tja do onega grma me pospremite,« je rekla Kati.

»Naj bo, če se ne zamudiš. — Ali si pisemske ovitke vzela? Glej, da nam boš po oni prijateljici kaj pisala, kako je. Da se nisi navadila pisati in brati!«

»A tudi vi pišite.«

»Bomo.«

»Pa če pride Joško,« je rekla bolj proti očetu, »tedaj mu povejte, kje sem in zakaj sem šla. Pa ga ne ozmerjajte preveč. Naj bo, bog bo sodil nad njim, kar mi je storil. — Otroka pa le pošiljajte v šolo, da ne bosta kakor jaz. In poštena naj bosta. Denar vam bom pošiljala vsak

mesec posebej, kolikor boste potrebovali. Kure pa vsak večer zapirajte, da jih ne bodo odnesli. Kljuko za duri pa, če bi kdaj kam šli, polagajte na staro mesto, za vsak slučaj, če bi prišel Joško.« Zdaj je poljubila otroka. »Vama pa ni treba na vsako jelšo za pticami, da hlač ne obdrgneta. — Kaj sem še hotela — materi za vse svete lepo okrasite grob. Da niso včakali teh časov, vse lepše bo odslej. — Ali sem vaju že poljubila?« se je sklonila spet do otrok. »Oh, nič skoraj ne vidim. Se vam ne zdi, oče, da je danes nekam takšno ozračje, neprozorno?«

Potlej so pa šli, ne, samo Kati je šla, oni pa so še stali in čakali. Pa se je še vrnila. »Magdičica mi je rekla, da nam dá dva- trikrat mleko. Ne pozabite poslati tja otrok, naj prinesejo in se lepo zahvalijo.«

Ozirali so se drug za drugim in si oddaleč mahali v slovo. Kati je še na cesti obstala: videla je, kako starec vede otroka za roko, kako se majejo po poti. Tu se je nekoč poslovila od svojega moža. Ni ga več videla, kaj bo tudi z njimi tako? Ne, ne sme biti, samo leto dni ostane tam, največ dve leti, če bo oče kaj posebno zdrav. Vzela jo je cesta.

*

Sneg naletava že več dni, ceste so zamedene, nikjer nobene poti. Kustecovi ždiyo v sobi in gledajo skozi okno, in se menijo o Franciji, o svetu, o bogastvu in podobnem. Govorijo o materi. Pol leta je že, kar je odšla, prišla so tri pisma od nje, dvakrat je poslala denar; oh, kako lepa vsota je bila. Kustec je važno sprejel denar. Kaj pa, to je samo toliko, da bodo lahko za silo živeli. Večji del pa ona spravlja, za kasneje.

Tisto zimo pa se je nenadoma prikazal po dolgih letih Tibaut. Kustec ga ni spoznal, njegove oči so bile slabotne.

»Kje je Kati?« je vprašal.

»Naša Kati?« je dejal Kustec. »Bog sam vedi, kje je ona. V Francijo je šla, pol leta je že od tistikrat. Dva meseca nam je pisala, potlej pa nobenega glasu več ni po njej.«

»V Francijo?« je pomislil možak in sedel. Gledal je otroka in nekaj trpklega ga je obšlo. »Jaz sem Tibaut,« je dejal staremu, videč, da ga stari ni spoznal. »Tibaut sem,« je ponovil, ko je sprevidel, da starec tudi ne sliši dobro.

Tedaj je starec vstal, stopil do njega in Tibauta je nekaj spreletelo. Starec pa, ko bi si ga hotel natančneje ogledati. Potlej so se mu oči orosile. In opravičil se je: »Zadnje čase me oči večkrat pečejo.«

»To so moja deca?« je vprašal Tibaut.

»Da, tvoja sta. Ona že hodi v šolo; dobro se uči. Zadnjič smo pisali materi v Francijo, pa mi je ona povedala, kako se nekatere črke pišejo. Pa pesmice zna na pamet.«

Tedaj je Tibaut dvignil mlajšega, fantka, k sebi, ga gledal nekaj časa, nato pa dejal: »Jaz sem vajin oče.«

Otroka pa sta samo gledala, in zdaj in zdaj je kateri samo posmrknil pred tem nepoznanim pojmom oče. Potlej je sedel na stol, dočim je starec sedel k peči. Otroka sta zlezla k dedu v kot, s prsti v ustih prisluškovala pogovoru med dedom in tem tujim človekom, ki pravi, da jima je oče. Ko pa sta popoldne otroka odšla k sosedovim, tedaj je Tibaut dejal proti Kustecu:

»Ne hosta me imela za očeta.«

»Hm,« se je nasmehnil Kustec. »To je hudo, kaj pa. Saj nisi ti prvi; to gre vedno tako. Tri otroke sem imel, nikdar nisem nobenega kaznoval, skrbel sem jim zvesto za kruh, vsako pomlad sem odšel po svetu, v jesen sem se vrnil, rad sem jih imel, oni pa so vendar mater više cenili. In ni bila najprijaznejša ženska na svetu. Ampak, saj je še več takih stvari, ki so nam težko pojmljive. Prav za prav ne vem, zakaj naj bi te radi imeli?«

»Da, to sem tudi sam premislil.«

Stari Kustec hodi negotovo po hiši. To vse radi tega Tibauta in svoje starosti. Da, ko bi živel še dvajset let, potlej mu ne bi bilo težko. Toda noge so okorele, tudi misli niso več prožne, pozabljiv postaja. Na Kati pa slejkoprej ne more pozabiti. To zaradi praznote, ki je v hiši. Ženo je Kustec že zdavnaj pozabil. Žena je pomembna in potrebna v hiši prva leta. Kasneje postane odvišna. Nikakega opravka nima več. Kati pa bi bila zelo potrebna. Tibaut jim kuha. Ampak, kakšna hrana pa je to?! Kustec bi kaj rekel, pa rajši molči. Kaj pa, Tibaut ni ženska. In zato Kustec navaja v kuhinjo dekletce in ji razlaga umetnost kuhanja: Tako je naša stara delala.

Tibaut je prinesel nekaj denarja. To se vidi, ker je kupil dve telički. Oh, zdaj lahko, ko imajo tri orale gosposke zemlje. To je bogastvo! Kakšno zadovoljstvo navdaja človeka, ko hodi po svojem, ko gleda, kako njegovo raste. Ko bi zdaj bil star trideset let in sam začel tako kot začelja takle Tibaut.

Ampak Tibauta nekaj grize. Da, da! Kustec to razume. To je tisto: dolga leta lahko stojiš na trdnem, nič te ne premakne. Nekega dne pa se ti zaziblje pod nogami. Če bi zdaj Kustecova žena še živela, bi Kustec — —, eh, nič ne bi, temveč bi ji privoščil, da bi vsaj malo užila vsega, kar imajo. Kaj pa, tisto, kar je bilo, je bila neumnost.

Tibaut pa se žene. Hišo bi rad podrl in novo postavil. Iz blata, razlaga starcu. Poceni je taka, trpežna in tudi lepa.

»Oh,« tarna Kustec, pa bolj iz radosti kot iz žalosti, »zdaj ta moja kočica ni več dobra, ni dovolj prostorna. Sinovom ni prav nič všeč, kar so delali očetje!«

»A čigava je pravzaprav ta hiša?« vpraša Tibaut.

»Kako, čigava in pravzaprav?« de Kustec.

»Kati mi je rekla, da je njena. Potlej sem pa izvedel, da ste jo vsem obljubili. Vsi trije so se domov ženili. Naj postavim zdaj hišo, nato pa pridejo drugi in si bodo delili z mano.«

»Tako?« meni starec. »Ne, zastran mene ni treba graditi. Jaz sem si to postavil in lahko v tej umrem. Kdor pa hoče imeti večjo in novo, naj si jo zgradi. — Da, naša stara je kar frfujala. Nikoli si ni bila na jasnem, kaj je to gospodarstvo. Samo, da so otroci oženjeni.«

Zato sta šla na sodnijo in tam se je Kustec podpisal: hiša je Katina.

Zdaj ima Kati hišo, torej vendarle ni lagala zastran tega. Ampak, nje ni.

»Pisal bi ti,« de starec, »ti, ki znaš pisati, za njo, naj nam sporočijo, ali še živi, ali kaj je z njo.«

»A kam naj pišem?« vpraša Tibaut.

»Mene vprašaj! Kako naj vem, kam je treba pisati za take stvari? Nekoč sva hotela pisati za tabo na policijo. A kaj veš, če se tam zmenijo za tvoje pismo.«

»In kako naj pišem, po naše? Kdo pa tam razume naš jezik?!«

»To je!« se je Tibaut popraskal za ušesom. »Madžarskega znam nekaj malega, tudi kakšno nemško besedo sem nekoč razumel. Za Francoze pa ne vem, če se ne bi praskali po glavi, ko bi to brali.«

Kljub temu pa je pismo romalo za Kato po svetu. Tibaut je v mestu dobil nekoga, ki se je razumel na takšne stvari in na francoski jezik in je pisal na nekakšen konzulat.

Prišel je odgovor: Kati Tibautove tu ne poznajo.

»Tako?« je dejal Kustec. »Ne poznajo je? No —, potlej je ne bo več. In kako sem ji svetoval, ko je bila še otrok, naj se nauči pisati in brati. Mati pa ji je dajala potuho: »Kaj bi se to učila? Tudi jaz ne znam tega: delati pa znam in pa boga moliti.«

Toda Tibaut dobro ve, da bi Kustec namesto tega moral reči: Nikamor ne bi bil šel, pa bi bilo dobro. Pa se noče dotakniti tega. Ne to niso njegove stvari, to je docela zadeva Tibauta samega.

Pisma prihajajo; piše Bara in piše Ivan. Bara se je spravila z možem in zdaj dobro služita. Tako? kima starec, ko mu Tibaut bere. Torej sta le uredila med seboj? No — to je vedno tako. Kaj pa jima drugega kaže! Pridejo leta, ko pozabiš. In to je prav. To so stvari posameznikov, moža in žene.

In Tibaut ve, da bi starec rad povedal: Tudi ti bi pozabil. Kaj pa, da bi pozabil.

A Kati Kustecove najbrže ne bo. Utonila je v svetu. Reva ni znala ne pisati ne brati, to je bilo. Ampak Tibaut ve, da je za to še drugod krivda. Pa — saj to je njegova zadeva, docela njegova stvar.

Zdaj vsak večer moli z otrokoma, zakaj malenkosti so pozabljene, in med to molitev vpleta vedno isto misel:

»Pa še en očenaš in eno zdravomarijo za našo mater, da bi se nam zdrava srečno vrnila.«

Ko bosta otroka med sedemnajstim in dvajsetim letom in prenehata moliti, tedaj bo tudi ta majhna sled umrla za Kati Kustecovo. In če bosta kdaj pozneje začela zopet moliti, bo treba moliti za druge, važnejše, docela njune stvari.

KONEC PETRA MARENCLJA

PETER DONAT

Naša družba v kavarni »Pri turški kavi« je obstojala večinoma iz samih prevratno navdahnjenih literarnih embrijev, faliranih študentov in nekaj takozvanih boemov. Natakari, ali bolje lastnik kavarne, ki je opravljal vse funkcije od piccollija do plačilnega natakarija, ni gledal na nas preveč spoštljivo. Večkrat je kdo izmed nas sedel ves dopoldan v kavarni, ne da bi naročil eno samo kavo, in med temi se je odlikoval zlasti naš junak. Toda preziral nas tudi ni, zakaj vsi skupaj smo vendarle predstavljali neločljivo celoto ki je napravila vselej prav tako veliko ceho, da nas ni bilo treba zametavati. Vrh tega smo bili še poslednji gostje v tej temni in zapuščeni luknji in počenjali smo tam, kar smo hoteli.

Ker smo imeli časa dovolj, smo se navadno lotili kakšnih idej, ki so vršale v naših glavah kakor pravi čebelni roj. Razpravljali smo z viška o vsem mogočem, brali smo redno »Slovenca« in »Jutro« in se smatrali za velike učenjake. Če nas je po naključju zaneslo na univerzo k vra-

tarju po kako denarno pismo ali pa zaradi prevelikega mraza v topli seminar, smo se tudi tam navduševali za svoje ideje. In kakor smo še pred leti vodili s kateheti globokoumne debate o verskih resnicah in spravljali svoje uboge objokane matere v obup s svojim zelenim ateizmom, smo tudi sedaj pridno zanemarjali študij, ki se nam ni zdel nič kaj v soglasju z našimi svet pretresujočimi ideologijami. Razbobnali in ponavljali smo do onemoglosti vsako bolj ali manj duhovito misel, ki nam jo je kdo obesil na vrat, ter posiljevali z njo vsakogar in ob vsaki priliki. Bodočnost človeštva se nam je zdela prava žoga, s katero smo igrali nogomet in pripravljeni smo bili pobiti do smrti vsakogar, ki bi ne hotel verjeti našim vsak dan novim idejam.

Stari Peter je bil moj dober prijatelj in stalen gost v naši kavarni. Po poklicu je bil učitelj, v mladosti je bil некоč zagrešil par odkritosrčnih besedi ter si tako zapravljal eksistenco. O njegovih političnih nazorih je bilo težko vedeti kaj določnega. Govoril je malo, omejeval se je bolj na poslušanje in pritrjeval je vsaki količkaj prevratni ideji, pa najsi je bila še tako zastarela ali pa novotarska. Bil je zvest spremljevalec naših pogovorov, ki smo jih vodili kar tja v en dan; bili smo navajeni njegovega mrkega in zamolklega pritrjevanja in zdelo se je, da bi brez njegove neme prisotnosti sploh ne bili popolni. Tako je sedel med nami že leta kakor starec, ki ždi za pečjo, vleče svojo pipico ter motri iz svojega zapečka početje svojih vnukov, v katerih se mu povrača njegovo lastno odmrlo življenje, brez posebnih izprememb, vsak dan znova in vedno z isto enakomerno radostjo.

Tiho in ponosno je nosil v srcu zavest o svoji izgubljeni karijeri, po hribih in dolinah, po soncu in dežju. Hranil se je že desetletje od te zavesti, varovala ga je pred velikimi samoočitki in prevelikim obupom, vsa njegova čustva, vse njegove prevratne ideje so se izgubljale v njej. Njegova zavožena in bodočnosti človeštva žrtvovana kariera je bila dogma in veroval je vanjo silneje kakor v katerokoli religijo.

Vsi smo spočetka spoštovali njegovo bolečino in kakor smo ga mi vsi prav radi trpeli v svoji družbi, prav tako je tudi on ljubil in visoko cenil vsakogar izmed nas, od najmlajšega do najstarejšega, od najmodrejšega do najneumnejšega, in smatral se je na tihem za našega pokrovitelja. V ostalem je motril vse stvari in tudi najnepomembnejše, izključno sub specie svoje zavožene kariere. Če je že naneslo, je prav rad poživil zastajajoči pogovor s kakšno strupeno opazko proti gornjim desetim tisočem našega mesta. Bil je v bistvu plaha in pasivna narava in se kljub svoji revščini ni pustil dolgo prositi, da je dal za kakšen liter vina, posebno če se je mogel ob tej priliki ponosno in zmagoslavno izjokati nad svojo usodo.

Zadnje čase pa se je Petrov položaj očitno do skrajnosti poslabšal. Dočim je imel doslej vsaj toliko denarja, da se je lahko vsak dan do sitega najedel in se lahko pri tem skliceval na svoje trpljenje, je sedaj nenadoma pričel motiti čisto in zvesto prijateljstvo, ki je vladalo med njim in nami, s ponovnim nadlegovanjem za denar. Toda to ni bilo tako preprosto. Mnogi so se začeli polglasno in vedno manj dvoumno izpraševati, kaj ta starec prav za prav počne med nami. In tudi Petra so kmalu napadle čudne misli. Nenadoma se mu je zazdelo, da v tej družbi ne uživa več tistega nemega in brezpogojnega spoštovanja, ob katerem je že toliko časa grel svojo ubogo in trpečo dušo. V sleherni naši kretnji je

sedaj videl skrit izraz nekakšnega neznanega in nerazumljivega prezira, in ta strašni vtis se je v njegovih prestrašenih očeh večal od dne do dne. Dolgo je stikal za vzrokom tega ohlajenja pri vsakomur izmed nas, prežal je kakor preganjana zver na sleherni naš pogled, sleherno besedico, iskal je v naših obrazih zadnjo sled naklonjenosti in vedno znova je imel občutek, da se mu odtujujemo. Zaman je tudi skušal uveljaviti se sedaj s kakšno lastno mislijo. Moral je zmerom bolj grobo namigavati na svojo žrtvovano karijero. Peter je resnično začel izgubljati tla pod svojimi revolucijonarnimi nogami.

Končno pa se je njegovo oko vendarle ustavilo na nekom, v katerem je kakor po navdihnenu zaslutil svojega pravega sovražnika. In sklenil je, da ga ne izpusti več iz svojega jeklenega pogleda. Ubogi Peter, kako si je oddahnil! Njegove slutnje so se potrjevale vsak dan znova in začel se je pripravljati na odločilen boj.

Njegova žrtev je bila docela nedolžna, toda po svoje. Mladi in lepi Mario — ah, kako mi je žal, da je to prekrasno ime že davno iz mode v našem mestu — je bil prav za prav velika zverina. Kritič, žurnalist, literat, esejist, da, po njegovi očarljivi zunanosti sodeč celó kak pravcati filmski režiser ali igralec, skratka pravo čudo sveta, in pri vsem tem pravo čudo elegancije. Ženske so mu kar drvele v objem. Njegovi skuštrani lasje in njegova prav tako skuštrana, v vetru plapolajoča umetniška kravata, nista bila kar nič v soglasju z njegovimi krasnimi oblekami po najnovejši modi. Ponavljal je pred zrcalom vsak dan tragične poze vseh veličin naše ljubljanske drame ... skratka, bil je pravi pariški dandy.

V našo družbo je prihajal prav za prav redko, toda kadar je prišel, nam je znal pripovedovati o vsem mogočem. Dobival je vse svetovne revije, imel je stike z vsemi časopisi, s svojim vsestranskim znanjem nas je držal naravnost v filmski napetosti. Tudi po podjetnosti, pogumu in po drznosti je prekašal vse ostale: svetovna revolucija je pomenila njemu toliko kot poljubiti primadono, ali pa poriniti kamen skozi lužo. Vsak njegov prihod smo sprejeli s pravimi vzdihom in krči nevoščljivosti. Bil je sicer reven — in tega gospod Peter Marencelj ni vedel — toda zaradi svojih vsestranskih sposobnosti je užival podporo vseh mogočih faktorjev, moških in ženskih. In kar je glavno, bil je usmiljenega srca. Vselej, kadar se je Peter obrnil k njemu za kakšen groš, ga je obdaroval z malomarno in milijonarsko gesto, pač samo zato, ker je smatral to le za eno svojih številnih čednosti.

In Peter ga je zdaj spregledal. Nič ni pomagalo, da si bo s tem napravil svojega najdarežljivejšega, po vsem videzu najpremožnejšega dobrotnika. Petrov užaljeni čut za čast in resnico je šel preko teh ovir. Z nezmotljivim instinktom preganjanca je ugotovil, da je zakrivil njegovo osamelost edinole ta kapitalistični intrigant, ta prokleti hohštapler, ta univerzalni umetnik, kateremu se o njegovi žrtvovani eksistenci niti ne sanja.

Tako je začel svoj boj, in vzporedno z njegovim sovraštvom je od dne do dne bolj rasla v njegovi idealni duši postava tega buržuaznega zmaja, na katerem je vsak dan našel kakšno novo kapitalistično slabost. Vse njegovo trpljenje, njegova življenjska tragedija, vsa odvratnost preganjajoče ga usode se je nenadoma strnila v podobo tega buržuja. Začel je namigavati na neke nove buržuazne manire, ki so se zadnje čase baje pojavile v naši družbi, pritoževal se je, da ga omalovažujemo in obre-

kujemo, dokler nismo nazadnje le pogruntali, kam meri s svojim obupanim pogledom. Toda vse zaman; kakor je udrihal na levo in na desno, nihče ga ni poslušal in Marija smo zavidali in oboževali kakor poprej.

Peter je čutil, da mora postati odkrit. Javno je proglasil, da je naš ljubljeni Mario čisto navadna kapitalistična svinja, da ga obrekuje in da si prizadeva izpodkopati njegov ugled; že zdavnaj bi mu morali zapreti vrata te kavarne.

»Kako si ta prekleti hinavec, bahač, špijon, izdajalec... sploh upa še v našo družbo. Ali vas nič ni sram, ali hočete še naprej gledati tega kapitalista poleg sebe; naj se izgubi tja, odkoder se je priklatil, lopov; ali... ali res hočete pozabiti, kaj je resnično prijateljstvo...?«

Peter je grozil, postal celó vdan in proseč, toda zaman tudi njegove revolucionarne solze. Prizadeval si je nato pozabiti vso to neljubo zadevo, ali črv ljubosumja je še vedno glodal neovirano po njegovi duši, in ker ni mogel več osvojiti svojega prejšnjega položaja, je postal besen. Naši prijatelji so ga v dobri nadi, da se ga bodo iznebili, smehljaje tolažili; potem pa so postali nepotrpežljivejši in so mu začeli že kar odkrito namigavati, česa ima še iskati v naši družbi. Toda vse to je imel Peter le za pomilovanje in rajši bi bil poslušal odkrite grožnje.

»Naj se me varuje, naj se me izogiba in naj se nikar ne pojavi, kadar sem jaz tukaj; oklofotal ga bom, osramotil pred vsemi. Ali ne vidite, kako se mi roga, je ponavljal vse dotlej, dokler se ni pojavila med nami mogočna postava njegovega sovražnika ter ga tiho in neopaženo pregnala iz naše družbe. Nihče se ni zavzel zanj in kadar je odšel, se ga ni nihče več spominjal.

To je bilo za Petra pogubonosno; pričel se je izogibati ljudi, njegova nesreča mu je postajala vedno nerazumljivejša ter ga je navdajala le še z nemim strmenjem.

Naš mogočni Mario, naš Hamlet, naš Conrad Veidt, naš Harry Liedtke, naš Reinhardt, naš žurnalist v resnici ni bil nikak sovražnik Petra Marencija. Naj bo stvar z njegovim buržuiztvom že taka ali taka, resnica je, da je prav tako ljubil socializem kakor denar in da je vsa Petrova zmerjanja o njegovem buržuizmu, ki smo mu jih pripovedovali, poslušal z nepopisno naslado. Opuščal mu jih je tako velikodušno, kakor da mu je zanje naravnost hvaležen.

In nekoč sreča ta prešerna postava na ulici našega Petra, ki je že davno izgubil pamet, v dno srca se mu je zasmilil ta njegov dobrotnik in sklenil ga je nagovoriti ter ga potolažiti s prigrizkom in kozarcem vina.

Ah, kolika sreča za ubogega Petra, ki je v tem blaženem trenutku še enkrat ponorel ter se predal ljubeznivemu pogledu svojega sovražnika. Njegovo srce je omahovalo pod navalom radosti kakor trs v vetru. Nenadna Marijeva prijaznost na tej obljudeni cesti, pri belem dnevu, je učinkovala na Petra kakor strela, kakor če bi ga bil kdo nenadoma imenoval za dvornega svetnika. Kaj, ali je to resnica? Ali ne sanja? Ne, tega veselega trenutka Peter ni mogel prenesti. To je le poslednja nesramnost, poslednja Marijeva nakana, da bi se iznebil sovražnika, in da se mu ne bi bilo treba biti z njim na življenje in smrt. Poživljen kakor od mrzlega tuša, se je Peter v trenutku zavedel hipne zablode svojih preutrujenih možgan, zbral je vse svoje sile, zabrusil Mariju najumazanejšo psovko, ki mu je prišla na um, in zamahnil je z roko proti njemu kakor bi mu hotel prisoliti zaušnico. Nato pa jo je jadrno odkuril v

nemalo začudenje radovednega občinstva, ki je zaman in škodoželjno pričakovalo spopada dveh petelinov.

Poslej je njegovo sovraštvo zavzelo oblike prave sentimentalne lju-bezni. Pred očmi mu je lebdela podnevi in ponoči podoba buržujskega zmaja, ki se je vsilil v poslednje koticke njegove duše, ga preganjala na vsak korak, ob vsaki njegovi misli ter ga budila celo ponoči iz sladkega in zasluženega spanja.

Odslej je živel predan svoji samoti in misli na maščevanje. Ali bi ga ne kazalo ubiti, proslaviti se z umorom zajedalca človeštva, ali pa mu vsaj na cesti prisoliti resnične zaušnice, ga preteptsti in pred vsemi osramotiti. Toda, kaj če so gospod Mario morda močnejši in če sile Petrovega telesa ne zadostujejo za tolikega orjaka. Treba bi se bilo izpopolniti v tem smislu, okrepiti svoje ubogo in sestradano telo. Ob tej misli je Peter silovito zgrabil za stol ob svoji postelji ter ga krepko dvignil dvajsetkrat proti stropu, nato pa začel z neizrekljivo naslado otipavati svoje mišice. V polmraku svoje borne in podstrešne sobice je ogledoval v zrcalu svoja deviška prsa in mislil, ali bi tega ubogega in slabotnega telesa ne pognal kakor žarečo kroglo proti svojemu so-vražniku?

In prišlo je maščevanje, strašno in nesmrtno, kakor ga more izvo-jevati le človek, ki vidi povsod v življenju le še enega nepremaganega sovražnika.

Neki pomladni večer se je sprehajal Peter ob Ljublanici, užival jas-nino večernega neba, blaženi dah prebujajoče se pomladi ter razmišljal o minljivosti človeške sreče, o novi nehvaležni generaciji ter o svoji zavoženi karijeri. Zdel se je samemu sebi sit življenja, zapuščen od vsega sveta in nadvse čudne misli so mu rojile po glavi. V večerni zarji so zadobile vse sence čisto drug, fantastičen izraz, hodil je ob bregu gori in doli in iz vode so se začele prikazovati neznane pošasti, prav takšne, kakršne je potrebovala njegova razdražena fantazija. Prišlo mu je že na misel, da bi se vrgel mednje, in se spustil z njimi v boj, ko ga zdajci potreplje po rami roka starega prijatelja iz kavarne »Pri turški kavi«. Nezaupno kakor vedno in z naravnost mučeniškim izrazom na licih se je obrnil Peter k tej nepričakovani pojavi. Bil je eden redkih, ki ga po vsem videzu še niso pozabili.

»Kaj pa tako grdo gledaš, Peter, kako ti kaj gre? Zakaj pa zadnje čase nič več k nam ne prihajaš? In še preden se je Peter mogel do-misliti pametnega odgovora na te nenadejane izraze prijateljstva, je oni že nadaljeval:

»Da, skoro bi bil pozabil... Ali veš kaj je novega? Tistega Maria, tistega hohštaplerja, s katerim sta bila zadnje čase menda nekoliko sprta, so vrgli iz redakcije, to se pravi njegovih podlistkov v tem časopisu je zdaj konec. Dovolil si je majhno avanturico z ženo lastnika socialistič-nega časopisa in še par drugih hohštaplerij, sedaj pa je na cesti. Dognalo se je, da je to čisto navaden kričac, plagijator in zadolžena reva. Celó v naši družbi je zapustil dolgo ve, ker so mu spričo njegove baharije vsi radi posojali, ti bedaki, prepričani, da dobe nazaj še veliko več kakor so mu posodili. Tako je verjetno, da je tudi tebe obdaroval le zato, da bi si pridobil kredit pri drugih premožnejših tovariših. Ta prokleti...

Naslednjih besedi Peter že ni več slišal... zadolženec, reva, gobezdač... ta nestvor, v katerem je videl utelešeno vso gnusobo višje družbe in kateremu je bil posvetil toliko sladkih uric opojnega sovraštva, ni nikak kapitalist, marveč čisto navaden berač. Vse se je izpremenilo v nič. Ves njegov nadčloveški boj proti tej pošasti kapitalizma — nič, vsi njegovi že skoro onemogli maščevalni naklepi, buržuazija nič, bodočnost človeštva nič...

Ves onemogel in komaj še živ se je privlekel Peter do doma ter se tam izmučen do smrti zgrudil v nezavest, iz katere se je prebudil v dokaj nov svet. Že naslednji dan so ga odpeljali v blaznico, proč od tega sveta revolucionarnih idej, razrednih bojov, boemov in lažnih buržujev. Nedavno sem ga obiskal. Do skrajnosti je spet prevzet od svoje stare fiksne ideje in povsod vidi le svojega sovražnika, večno preganja-jočega in rogaajočega se kapitalista, s katerim še vedno bije svoj neizbojevani boj. Pred kratkim se je njegova bolezen sicer nekoliko izboljšala in zdravniki so bili pripravljeni izpustiti ga pod pogojem, če ga hoče kdo hraniti in skrbeti za njegovo duševno zdravje. Ker se ni nihče javil, je naš Peter moral ostati v blaznici in njegova blaznost se tako le še stopnjuje. Usmili naj se ga sam Bog.

STRELI ZA HIŠO

FILIP KALAN

1

Dolgčas v kavarni, neurejeni študij, slaba večerja, štirideset cigaret in preveč črne kave, tri ure nemirnega spanja in potlej jutranji somrak, za šipami dež, megla med hišami, v sobi pa smrad po dimu in umazani posteljnini, v ustih pust okus in v želodcu praznота — na nočni omarici pa kaže ura pol sedmo in na vratih rezgeče zvonec v kratkih, vsiljivih tresljajih. In človek vstane, si mane oči in si še ves omamljen od neprespane noči zadrigne pižamo tesneje okrog života; in ko tiplješ z mrzlimi nogami v copate, ti kolena klecajo od slabosti in nemira. Zunaj pred vrati pa stojita dva moška, prav tako neprespana, molčeča in nezaupna, s pustim okusom v ustih in s praznim želodcem, in ta dva moška te ogledujeta od nog do glave in vstopita, ne da bi jih povabil v vežo. In potlej kažeta nekakšne legitimacije z državnim grbom na sprednji strani in ti godrnjaje in zdolgočaseno velita vrniti se z njima nazaj v sobo, da si jo bosta lahko ogledala.

Ime? Rojen? Oče? Mati? Samski ali oženjen? Inozemstvo? Demonstracije na univerzi? Poznate tega? Poznate onega? Ne. Dobro. Lezite.

In Kristo Koblentz, sin pokojnega zdravnika Rudolfa Koblentza, študent v desetem semestru, star šestindvajset let, srednje postave, svetlolas, plavih oči, posebnih znakov nobenih, govori hrvaško, nemško, francosko ter nima potnega lista, ta neprespani Kristo Koblentz leže nazaj v posteljo in opazuje s topim in praznim pogledom moška, ki brskata po sobi ter nazadnje sedeta za mizo in bulita v njegove papirje. Na mizi leže skripta s predavanj, beležke in notezi, materinske pridige gospe Kristine, Koblentzove mame, ki je pred par dnevi odpotovala k sestri v Monakovo; in zraven teh papirjev in pridig leže parfimirana pisma, ki

se začno, češ, dragi Kristo, ne zameri, da ti še nisem odpisala, in se končujejo s tem, da je štiri ura zjutraj in da je žalostno, ker njega, Krista, ni tukaj, in da mu pošilja ,večno tvoja Ipsilon' tisoč poljubov.

Vse to bereta gospoda z legitimacijami in vsem trem je nerodno; najraje bi še spali, zunaj bi šel dež, šipe bi bile rosne, človek pa bi ležal v postelji in se obrnil na drugo stran, se zvil v klopčič, ne mislil ničesar in čakal, dokler bi ga spanec spet ne zazibal v prijeten nič. In nato gospoda vstaneta, gledata skozi okno. Kristo Koblentz, blond, srednje postave, zaspan in nevoljen, pa se oblači in obuva. Potlej gredo vsi trije po cesti, nervozni študent med dvema zaspanima orjakoma, in pogovarjajo se o dežju in o megli in o mokrih čevljih in o tem, da poleti sonce sije in da so gorenjski letoviščarski vlaki v pasjih dneh zmerom prenapolnjeni in da mora biti študij na univerzi zelo težaven. In na policiji se začne vse spet znova. Ime? Rojen? Inozemstvo? Jeziki? Študij? Dohodki? Poznate tega? Poznate onega? In nazadnje je poldan in vsi so lačni; gospodje kimajo in gospod Koblentz kima in vsem je žal, da drug od drugega ne morejo ničesar izvedeti in da gospod Kristo Koblentz ne pozna nobenega gospoda v rjavi obleki in s črnim klobukom, kostanjevih las in z imenom Kazimir Knop, člana levičarske organizacije, individua, ki je bil baje v Rusiji in ki je nedavno pri Kristu Koblentzu spal dve noči in izgubil neznano kam.

Zdaj sedi Kristo v kuhinji, zunaj je dež, na nasprotni strehi se motno svetlika žleb v somračnem dnevu, kuhinja je prazna, umazana, zanemarjena, gospe Kristine ni, Kristo pa sedi pred nezakurjenim štedilnikom in grunta lačen o neprespani noči in o zvonjenju ob pol sedmih in o Kazimirju Knopu, članu te in te organizacije, individuu, ki je v pogovorih med gospodo z legitimacijo in med gospodom Kristom Koblentzom neka čudna, nerazrešljiva fikcija, nekak fantom, nekakšna paragrafska pomota, ki je ni mogoče vzbuditi v pravo življenje. Kmalu bo poldan in Kristo je nemiren, po štedilniku brska in ne more zanetiti pravega ognja. Roke se mu pomalen tresejo in v hiši je samo nekaj jajc in premalo masti in zrezek, ki ga je kupil na poti domov, je tako mršav, da je obupno. Čez nekaj minut bo poldan. Najbrže bo pri vratih zaškripal ključ v ključavnici, po hodniku bodo prihajali težki, oprezni koraki in potlej bo stal na kuhinjskem pragu Kazimir Knop, član organizacije, človek, ki ga Kristo uradno ne pozna. Ta nerazrešljiva fikcija bo stala tu v svoji dejanski človeški podobi, dihala bo in gledala naokoli z navidezno mirnim, brezbriznim pogledom človeka, ki je zmerom na preži. Ta prikazen bo tu posedala in kadila cigare in zabavala Koblentza s svojo običajno redkobesednostjo.

2

Kazimir Knop je vstopil, zaprl za seboj in se s hrbtom rahlo naslonil na vrata. Kristo se je samo za trenotek ozrl in brskal naprej po štedilniku, ne da bi zinil besedo. Nato se je zravnal in se potipal po križu, ki ga je bolel od sključene drže. Stopil je k mizi in stikal v predalu za nožem in tolkalom za meso, da bi zrezek pripravil za v ponvo. Knop ga je opazoval in se pričel sprehajati po kuhinji gori in doli; nato je vzel iz žepa od telovnika kratko, debelo cigaro, previdno obrezal konec in prižgal. Sedel je, obliznil vlakno, ki se je na cigari odkrušilo, spustil kratek dim in se odkašljal.

No kaj? Ali se je stara vrnila?

Kristo se je sklanjal nad mizo, obdeloval zrezek vstrajno in trmasto in ni pogledal kvišku.

Kakšna stara. Mar mi je zanjo.

Nato se je ozrl, prijel za zavih na suknji in ga obrnil, kakor bi hotel pokazati znamko na notranji strani.

»Obisk«. Pred pol ure sem šele prišel.

Knop je vstal, se postavil pred okno in žulil cigaro. Zunaj je lilo. Žleb na nasprotni strani se je motno svetlikal v somračnem dnevu.

No?

Nič. Izpraševali so me. Kje je stara in zakaj še nisem doštudiral in s čigavim denarjem hodim v kavarno, ali pijem in čemu tajim, da sem dobival nekakšno literaturo in kako da ne vem, kje je Kazimir Knop, član take in take organizacije, in da grem zdajle lahko domov in da naj nikar norca ne brijem iz njih. Tako. Da.

Ti si se kajpak začudil in nisi vedel?

Tja.

Kdaj so bili tu?

Zjutraj. Pol sedmih.

Preiskava?

Da.

Našli?

Nič.

Kristo je odkimal. Tega izpraševanja je bil prav tako sit kakor previdnega, vljudnega otipavanja pri gospodih z legitimacijo. Zunaj je lil dež, kuhinja ni bila pospravljena, vodovod zamašen, štedilnik zanemarjen. Dimnik ni vlekel, prostor je bil ves zadimljen in on, Kristo Koblentz, je bil lačen. Zjutraj ni pil kave in do poldneva je pokadil dvajset cigaret in zrezek je bil premajhen in se ni hotel peči, ker so se študentu tresle roke in je meso v ponvi ves čas nervozno obračal. Mizerija. In vse to mistično »delo« za prazen nič, za nekakšno svetovno revolucijo, ki niti Kazimir Knop, uradni zastopnik te revolucije, ni vanjo veroval, vse to izpraševanje na dveh straneh, ali je prebral Marxa, Engelsa, Lenina in druge svetopisemske preroke, vse to kolebanje med dvema ognjema, med pisanimi in nepisanimi, priznanimi in prepovedanimi paragrafi, to je bilo odveč. Mizerija.

Ozrl se je od štedilnika k možu, ki je hodil gori in doli, vlekel cigaro in molčal. Ta hoja, to neprestano, enakomerno, živalsko mirno premikanje iz kota v kot, tišina v prostoru, kjer si slišal samo korake in prasket masti v ponvi, vse to je študenta vznemirjalo. Živčna napetost je stopnjevala njegov opazovalni nagon in Kristo, sin dolgoletnega, veččega zdravnika, je s svojim pogledom slekel tovariša do nagega. Najraje bi bil povedal temu elegantnemu, rejenemu, dobro vzgojenemu gospodu iz organizacije, da je docela nesmisleno tu pred njim, Kristom Koblentzom, igrati levičarskega vojskovodjo in otresati cigaro kakor globoko premišljujoč diplomat. Ta levičarski matador tudi ni bil drugega kakor povprečen, enostransko izobražen avtomat, zelo nadarjen za dobro jed in pijačo, žensko in posteljo. Že njegovi telesni konstituciji bi se morala prav za prav gabiti vsa nemirna, revolucionarna podjetja. Zakaj navsezadnje si služi kruh s svojo tihotapsko obrtjo prav tako slepo, vdano in uradno kakor katerikoli uradnik take in take položajne skupine.

Ali rekel ni nič. Obračal je meso v ponvi in oči so ga nekoliko skelele od neprespane noči in od slabega zraka v kuhinji.

3

Popoldne se je Kristu jutranji nemir nekoliko polegel. Zdaj je bil sit, najedel se je: za zrezkom si je ocvrl še jajca, ki jih je staknil v shrambi in po jajcih je uničil štruco kruha in si skuhal čaj in po čaju je pokadil pol cigare in se globoko oddahnil. Zrezek, kruh, jajca in cigara so se zdaj mirno prebavljali, in pusti okus v ustih, klecava kolena in nemir pred zvoncem so stopili v ozadje. Študent ni imel drugega opravka kakor to, da je razmišljeno vrtel cigareto med prsti in ugibal, čemu se je vrnil Knop danes k njemu, ko je vendar odšel že pred dvema dnevoma in mu samo pozabil vrniti ključ od vežnih vrat.

Gospod iz organizacije ga je poslal po vino in mu naročil, naj pri- nese še cigaret in »nekaj za jesti«. To nekaj sta zdaj razložila po mizi in v kozarce sta nalila vina in potlej sta posedala na divanu, prekladala noge sem in tje, se praskala po glavi in pila. Za okni je šel dež, ne- usmiljeno in enakomerno, kaplje so bile ob šipe in oba sta čakala, kdo od njiju bo začel pogovor.

Kazimir Knop je stegoval noge predse, si raztreseno ogledoval konce čevljev, žulil cigaro in ugibal. Nato je rekel:

Ali so bili davi prvič pri tebi?

Drugič, pravi Kristo. Lani so bili po demonstracijah na univerzi.

Kristo se je igral s cigareto in čakal. Sovražil je policijske navade, ki jih je vnašal v pogovor gospod iz organizacije. Natanko je vedel, da zdaj ne gre zanj, za Krista Koblentza, ki je po nerodnem zašel med nekakšne svetovne revolucionarje, marveč da meri pogovor drugam in da je ta organizatorični uvod docela nepotreben. Kazimir pa je otresal pepel.

Nič ne vedo. Sicer bi te ne pustili domov. Kako zame vedo, to je uganka. Štirinajst dni sem tu in nobeden me ne pozna. Jutri jih ne bo nazaj. Počakali bodo.

Da, je avtomatično pritrdil študent.

Kazimir je počasi vstal, izpil požirek in se pričel sprehajati po pre- progi: Meni je vseeno, jutri grem stran. Potlej boš imel svoj mir.

Saj ne gre za mir, je nevoljno zagodrnjal Kristo.

Tja, tja, vem, je rekel oni. Ali poznaš Kramerja?

Poznam. Zdaj je zaprt. Pet let. Na razpravi je bil neroden kakor prvo- šolec.

Kazimir je raztreseno prikimal.

Dresiran je bil dobro. Dobra moč. Ampak fanatik. Oslovski fanatik. Najčistejša puberteta. Pred sodniki je igral cinika in deklamiral o pravici kakor stara devica. Nesrečen primer. Pet let.

Krista se je spet lotil nemir. Čemu ti čudni ovinki? Ta nesrečni Kramer ju ni niti najmanj zanimal, niti njega, niti tega gospoda v dobro krojeni obleki. Ali ga spet lovi za novo »delo«? Čemu to čvekanje, da gre jutri stran, ko je vendar odhajal že predvčerajšnjem? Oni je na- daljeval:

Poznaš Kramerjevo sestro?

Katero? Tam jih je cela vrsta, tri so poročene. Najmlajšo?

Najmlajšo. Angelo.

Poznam. Vsaj na videz. Drobna, blond, rjave oči, živahna, prava šestolka. Čemu vprašuješ?

Mož iz organizacije ni odgovoril naravnost.

Ti boš nocoj v kopalnici spal. Dekle bo tu večerjalo in tako naprej. Jutri jo boš spremil domov. Jaz pojdem ob šestih z avtom. Ne?

Zdaj je še Kristo vstal, se prestopil in se pričel mimo Kazimirja sprehajati po preprogi. Ozrl se je v »tovariša«, v tega štiridesetletnega, prijetnega gospoda, ki je imel denar, prestreljeno roko in slabe živce kljub navideznemu miru. In nasmehnil se je. V resnici se je jezil, da dobiva tu nekakšna rekrutska navodila v zadevah, ki ne spadajo v »delo«. Sploh je bil že vsega sit. Organizacije, gospodov z legitimacijami in enoličnega, rutiniranega govora pri tem uradniku svetovne revolucije. Ali nato se je spet zbudil v njem zdravnikov sin, meščan, študent, ki razume položaj in kavalirsko odstopa sobo:

Tja, težavna reč, tale Angelca, se mi zdi. Sedemnajst let. Princ, ki ga ne bo. »Nič me nimaš rad«, »punčka sem za eno noč«, »še pisal mi ne boš«, in tako naprej.

Organizator se je na kratko zahahljal.

Vem. Kliničen primer. Medicinsko vprašanje. Saj ni prva. Morda jo je vsaj brat malo pohujšal z »družabnim redom«, preden so ga ujeli. Jaz grem jutri stran. Jaz potrebujem ženske. Tu pa so zmerom nekakšni vlaki, nekakšne instrukcije, nekakšni begi in nekakšni gospodje, ki zjutraj zvonijo na vrata, ženske pa ni. Prostitutk ne maram, s policaji se poznajo in potlej obsedim.

Tja, je rekel Kristo. Razumem.

Ali imaš gramofon, je vprašal Kazimir Knop.

Ne, je odvrnil oni. Lahko bi šel ponj v mesto.

Ni treba, se je hahljal organizator. Bomo že kako. Tako ali tako. Vino bo tudi nekaj zaleгло. Tako ali tako. Dolga je noč in kratka tragedija.

Smejala sta se. Zunaj se je mračilo, v meglo so legle težke, trudne sence, na šipe je lil dež in na divanu sta se prekladala dva moška, puhala dim pod strop, se ozirala skozi okno in se pričela pogovarjati o ženskah.

4

Pod večer sta stala pri oknu in izza zaves gledala na ulico. Lilo je ko poprej, brezupno in enolično, s pločnika se je voda curkoma odtakala v gosti, umazani potok nad kanalom. Študent je potegnil uro iz žepa in skomignil z rameni.

Sedem, tovariš.

Oni je zamahnil z roko in se kratko zasmejal:

Nič strahu, gospod. Sicer gre dež, ampak deklica pride.

Čez trenutek je potrkal na šipo in pomignil študentu: Kaj pa to. Izza vogala je pristopicala ženska, se stiskala pod dežnik in se pravkar izognila luži na pločniku. Nato je postala nekje pred hišo in se ozirala. Kristo je pokimal in se odpravil iz sobe. Spodaj na hišnem pragu se je ustavil, potisnil roke v hlače žepe, ker ga je zeblo, in rožljaj v žepu s ključi. Dekle se je obrnilo.

Ali ste vi Kristo?

Da, je razmišljeno pritrdil študent. Sem.

Spremil jo je po stopnicah in dekle je začelo v zadregi čebljati tje v en dan.

Veste, gospod Kristo, prav za prav nisem hotela priti; mama je sitnari in nobeden ni hotel verjeti, da grem v gledališče in potlej so me hoteli spremiti, pa sem rekla, da grem sama in da me Milena čaka na vogalu in da bom najbrže pri Mileni spala in potlej sem ušla in zdajle pa imam čevlje čisto mokre.

Da, je rekel Kristo in odklepal vrata gori v nadstropju.

Veste, saj bi sploh ne prišla, ampak tale Kazimir je silil vame in je rekel, da gre jutri stran in da se moramo zmeniti zaradi Jožeta (to je bil brat) in tale Kazimir je rekel, da kar tako tudi ne moremo narazen, ko se vendar poznamo in je sinoči pri nas spal, in da ga moramo za slovo malo pokronati, je rekel.

Tako sta stopila v vežo in dekle je odložilo dežnik in Kristo ji je slekel plašč; na vratih od sobe pa je stal Kazimir Knop, ki je rekel, da ga moramo malo pokronati; in Kazimir Knop se je na kratko, prijazno zahahljal, potegnil dim iz cigare in rekel:

Oh, Angelca, že tu? Dež, kaj, huda zadeva.

Potlej so šli v sobo in posedli so se na posteljo in dekle se je sprva sililo z vinom, nazadnje pa je začelo jesti in se smejati in alkohol se ji ni več gabil in poslušala je Kazimirja Knopa, ki ji je za uvod nagobezdal dolgovozno štorijo o Jožetu, ki bo »zanj organizacija že poskrbela«, da se ne bo v zaporu večno posiljeval s prežganko, medtem ko oni tu sede in goltajo narezek. Ampak od te štorije je Angelca slišala prav malo. Bila je dokaj razburjena v tesni bližini dveh moških, ki sta že ves popoldan pomalem pila, in ves ta čudni souper med dvema dedcema, ki sta neprestano klepetala, pila in kadila in prijemala Angelco za roko in za rame in jo kakor za šalo podrezala po kolenih, ta souper jo je že sam po sebi razburjal, prav tako kakor poljubi pri bratovščini, ki so bili po njeni izkušnji nenavadno dolgi in prav nič spodobni.

In ob osmih sta dedca nenadoma dognala, da ima Angelca mokre čevlje in mokre nogavice in da je krilo kljub plašču tudi nekoliko vlažno in da vse to ne gre in da se bo Angelca prehladila; oh, tale Angelca je pa res čedno dekle, škoda bi je bilo. In tako je Kristo izkopal v omari svoj stari kopalni plašč in izpod postelje je privlekel copate in nato sta Angelci sezula čevlje in nogavice in jo prijateljsko trepljala po mečih. Angelca pa je vsa rdeča stekla za omaro, slekla krilo in bluzo in pristopicala po sobi v predolgem kopalnem plašču in v prevelikih copatah. Ta maškerada jo je prijetno vznemirjala, vino ji je lezlo v glavo in v tej sobi je bilo prav prijazno; med kozarci in krožniki je gorela samo namizna luč in Angelca se je v kopalnem plašču počutila kakor otrok, ki je oblekel očetov plašč in si nataknil materin klobuk čez kodre ter zdaj straši goste, ki so pri starših povabljeni in ki se vsi drže dostojanstveno in vzvišeno kakor kanonik z želodčnim rakom.

Tako gre komedija naprej, smeh, vino, dim, ščegetanje, kvante, dovtipi, rutinirano zalivanje z alkoholom in veliko, veliko čvekanja o Rusiji in o ogabnih meščanih, o detektivih in o pobegih čez mejo in o dekletih. Posebno o dekletih. Angelca pa se je prekladala od Kazimira h Kristu in od Krista h Kazimirju in kri ji je utripala v sencih in ko je Kazimir brundal sentimentalno rusko romanco, je postala Angelca malo sentimentalna, to je, veliko bolj sentimentalna ko romanca. In ozračje se je prenasitilo s čudnim, napetim, alkoholičnim nemirom.

In ob desetih so zašli vsi trije v globok molk. Dim je lezel pod strop in v sobi je gorela samo namizna luč in na šipe je trkal dež in po vsem prostoru je utripala nervozna tišina — trenotek, neskončno dolg trenotek, ko pričinja spol v človeku stiskati grlo ter si moški in ženska bereta želje s kretenj in z obraza, ne da bi zinila besedo. Angela se je utrgala od moških in se postavila pred okno, roke je povésila ob životu in konci prstov so ji docela izginili v predolгих, ohlapnih rokavih. Tako je stala, rob kopalnega plašča se ji je opletal okrog gležnjev, stala je pred oknom kakor splašen otrok in gledala v dež in v hiše v dežju. V sencih ji je bila žila čudovito naglo in zadaj na lobanji je čutila tesnoben pritisk; od vina in cigaret se ji je vrtelo in žalostna je bila, ne da bi vedela, zakaj. Dve veliki, debeli, otroški solzi sta se ji pricedili po licih navzdol in ko sta prilezli do ustnih kotov, je žalostno skremžila obraz, požrla solze in obupano zahlipala.

Tedaj je Kristo vstal, pogledal moža s cigaro in skomignil z rameni. Počasi je stopil po preprogi k vratom in odšel. Z dolgimi, trudnimi koraki je odracal v kopalnico, vrgel gorečo cigareto v požiralnik, navil budilko za pol šestih ter napol oblečen legel na trdi, umazani, s povosčnim platnom prevlečeni divan. V cevju nad banjo je v rednih presledkih nekaj zaškripalo, vsaj Kristu se je tako zdelo. In v megli alkohola, spomina na gospodo z legitimacijami in telesne razdraženosti od ženske, ki bo spala pri drugem, je slišal, kako zunaj tišje udarja dež ob okna in kako se veliko glasneje in vsiljiveje odceja z vodovodne cevi v kopalno kad kaplja za kapljo. Tiktik, tiktik.

5

V sobi je mož stisnil cigaro v pepelniku, si natočil kozarec vina in ga hlastno izpil. Dekle je še zmerom stalo pri zavesi, povešalo roke, kazalo hrbet in trdovratno bulilo v dež za oknom. Kazimir Knop jo je pogledal in molčal. V tem trenotku je natanko vedel, da jo mora pustiti pri miru in da jo bo dolgi, napeti molk izčrpal.

Naj se cmeri, dobro ji bo delo, si je rekel mož iz organizacije in se počasi, z živalsko opreznimi kretnjami slačil in zlezal v pižamo. Nato je stopil k Angeli, jo od zadaj prijel čez prsa in jo pobožal kakor otroka. Lahkotno in mirno ji je odpenjal plašč. Dekle se je zdrznilo, se sunkoma obrnilo in histerično zavekalo.

Jaz ne grem spat, jaz ne grem nikamor, v nobeno posteljo ne maram, rekla bom, da sem bila v gledališču, domov grem. Jaz nisem cipa za tri kovače, jaz grem, ne maram, pojdi, pusti me.

Moški jo je stiskal k sebi, jo božal kakor bi bil raztresen, in v njegovih kretnjah je bilo spoznati, da mu dekle ne bo ušlo. In v somraku zaduhle sobe je rezoniral njegov glas globoko, mirno in uspavajoče. Dekle je v odmorih med besedami vsa zbegana občutila tišino, ki je utripala v prostoru.

Ti nisi cipa za tri kovače, ti ne greš nikamor, ti si pila in kadila si in zdaj je ura deset in malo si vrtoglava in zunaj gre dež in pomalem te posiljuje sentimentalnost in najraje bi šla domov in se stisnila med blazine in vse to nima nobenega pravega smisla. Ti si Angelca in jaz grem jutri stran in jaz te nič ne maram, kar tako sem te povabil sem in vse skupaj ti je malo zoporno in na tihem se ti kolca od žalosti, če pomisliš, kaj bo rekla mama. In ti si prvič v moški sobi in vse skupaj je

nekoliko nerodno in trudna si in malo obupno je in domov se ti tudi ne ljubi in najraje bi spet planila v jok, huhuuu.

Dekle je molčalo. V glavi se ji je vrtelo in grozno je bila trudna in za trenotek se je spozabila in se naslonila Kazimirju na prsa. Za kosmato kožo na teh prsih je utripal zrak v sapniku in v pljučih in dvigal rebra in širil čudno toploto in glas gospoda v pižami je brundal nekje v daljavi kakor zadnji grom, ko se je nevihta že polehla. In potlej jo je gospod dvignil na roke in te roke so bile tople. Angelca pa je bila vsa zavita v plašč kakor otrok v plenice in v sobi je gorela samo namizna luč pod senčnikom in domov je bilo docela nemogoče. Čez pol ure sta složno sedela na postelji, Kazimir je enolično in na videz dolgočaseno brundal s svojim globokim, od vina malce hripavim glasom in kakor v raztresečnosti ji je vzel plašč in vrgel copate pod posteljo. Slačil jo je in dekle je bilo razburjeno in v omotici, ki se je je lotevala, se je zbegano začudila, odkod pozna ta moški njeno telo in njeno obleko, in nazadnje je Angelca ležala na postelji in sram jo je bilo. In iz strahu pred samo seboj se je tesno oklenila Kazimirja Knopa, gospoda v pižami, ki ji je postiljal blazine mirno in uspavajoče kakor mati, ki deva otroka spat. To je bilo vse.

Potlej je nekje sredi noči nastala velika tišina. V sobi ni bilo luči, zunaj je enakomerno šumelo, po cesti je švignil mimo vogala bežen avtomobil in žaromet je vrgel skozi okenski križ za zaveso dolg, trepetajoč svetlobni pramen. Ta pramen je počasi krožil po sobi, oplazil mizo in omaro in knjige na polici in nazadnje je šel čez posteljo in na postelji je sedelo dekle in gledalo moža, ki je spal, dolg, širok v ramenih, zlek-njen in miren kakor medved. Ta tišina je bila nekoliko mučna. Angelca se je preplašila in stikala na odeji za srajčko in potlej se je malo odela in najraje bi ji spet prilezli dve debeli otroški solzi iz oči. Ampak tu je bil tale medved in je mirno dihal. Angelca ga je previdno in tuje pobožala čez prsa in potlej je zavzdihnila in zlezla nazaj pod rjuhe.

6

V jutranjem somraku je stopil Kristo v kuhinjo in se začudeno razgledal. Kazimir Knop je sedel pri mizi docela oblečen in obut in s klobukom na glavi in pred njim na mizi so ležali naboji za revolver in orožje samo je ležalo tam svetlo, namazano in čedno. Mož je prekladal nabojčke sem in tje in jih razmišljeno razpostavljaj pred seboj kakor otroci, ki se igrajo z vžigalicami, ali kakor dolgočaseni gospodje v restavracijah, ki med prvo in drugo jedjo sestavljajo čudne like iz zobotrebecev.

Kje pa je punca, je vprašal Kristo in si zaspano mel oči.

Spi, je rekel mož iz organizacije. Njegov obraz je bil gladek in nekoliko upal od neprespanosti, bil je na videz miren, samo oči so trudno in nekoliko srepo strmele na mizo. In Kazimirjeve roke so nervozno prestavljale svinčene igracke sem in tje.

Poslušaj, Kristo, je rekel nato (prvič ga je v samotnem dvogovoru imenoval s krstnim imenom). Porečeš ji, da ji bom pisal in da se vrnem. Vse to visi kajpak v zraku. Star sem štirideset let, policija me preganja in nobene obrti ne znam kakor hoditi dobro oblečen naokrog, kvasiti o delu in o svetovni revoluciji in zato sprejemam na mesec nekaj tisočakov. Še nikdar si nisem želel miru, ampak jaz sem star. Jaz nisem študent, meni se ne ljubi več, jaz sem truden gospod, v zadnjih treh letih sem

si uničil živce in obupen napor me velja mir in stalna premissljenost, ki ju na meni občudujejo in sovražijo. Sicer pa je vse skupaj neumnost.

Tedaj je zunaj kratko in ostro zarezgetal zvonec. Tovariša sta se spogledala, Kazimir je pobral naboje in nabil revolver, Kristo pa je nervozno stresel glavo in pogledal skozi okno na cerkveno uro v bližini. Kazimir je opazil njegovo kretnjo in rekel z napetim obrazom:

Sinoči sem se motil. In danes so prišli prezgodaj.

Spravil je revolver v žep in si s kratko, obupno, odločno kretnjo zapel suknjo ter stopil na kuhinjski balkon. Kristo ga je videl, kako se je vzpel čez ograjo in po mokrem strešnem žlebu počasi drsel navzdol. Študent je globoko zavzdihnil in se vznemirjen od neprestanega zvonjenja na vratih vrnil na hodnik. Hotel je skrivaj pogledati v svojo sobo, če dekle še spi. Ali preden je prišel do vrat, je stala Angelca pred njim, smehljala se je in nekoliko je bila zbegana in v kopalnem plašču je bila kakor otrok, ki prihaja še ves omamljen od sanj k materi v spalnico. Tedaj je ropot pred vrati utihnil. Nekje doli po stopnicah pa je pričela divja gonja, na dvorišču velike stanovanjske kasarne so se odpirala okna in v jutranjo meglo so hreščeče cvilili ženski glasovi. Potlej je bilo za trenotek vse tiho in v tej tišini so odjeknili trije zamolkli, kratki streli. Kristo je skočil za korak naprej in ujel v naročje dekle, ki je vzkriknilo in padlo v nezavest.

CVETOČA KAKTEJA

MILENA MOHORIČEVA

Nekje v predmestju stoji zunaj na oknu dan in noč kakteja. Ni prav velika, prst visoka, malo manj široka. Krog in krog jo obdajajo bodice, ki so dolge in ostre. Pognala je nekega dne kosmat poganjek, ki se je kar na lepem, — skoro nihče ni opazil — razcvel. Ko ga je stara Ložarica zagledala, je dejala Deteli na dvorišču: »Kdo bi si mislil, tak osat, pa tak hentano lep cvet!«

Detela je stanoval tu že mnogo let, Ložarici je nekaj odbrundal, česar seveda ni razumela, ko je pozvonil pri svojem stanovanju, je nadaljeval glasno svoje misli: »Baba neumna, kakšen osat neki. Najžlahtnejši cvet je to, le, da se prekmalu ospe.« Stara Meta, ki mu je odpirala, ga je gledala iznenadeno, usta so ji ostala kar odprta, ni se spoznala, kam bi s to gospodovo pridigo. Tedaj se je obrnil k njej:

»Me ni doma.« Zaloputnil je vrata za seboj, Meta je nekaj časa premissljevala, nato je zmajala z glavo in odkoracala v kuhinjo.

Ni minulo dobre četrte ure, ko je profesor Dobrota pozvonil in jo kar meni tebi nič ubral proti Detelovi sobi.

»Tak poslušajte no, gospoda ni doma,« je mencala Meta za njim, a okrogli profesor je bil že tam, kamor bi ne smel.

Detela se sploh ni ozrl od svojega pisalnika, zdelo se mu je, da nekaj pri vratih ni v redu, zato je zagodrnjal:

»Nimam časa, delo imam, z bogom. Drugič, drugič. Za stranke sem na razpolago v šoli. Tam so moje govorilne ure natančno napisane. — Meta, midva se bova še zmenila! — Drugega dela nima ta copernica, ko da vrata odpira in zapira, pa še tega ne zna. Naj vrag vzame vse vkup.«

Dobrota se ni zmenil za njegove gromovniške besede, stopil je do njega in ga pocukal za rokav (Detela se ga je seveda otresal, dasi ni pogledal, kdo je bil): »Tak poglej no, stara kost, saj sem jaz!«

Detela ga je sedaj pogledal, menda mu je bil obisk celo po godu, ali vendarle je pristavil:

»Pa zakaj te je spustila v sobo, ko sem ji vendar zabičal —«

»Saj sem kar sam šel —«

Nekaj časa je še trajalo, da se je Detela pomiril in končno ugotovil, da je Meti že stokrat zabičal, da sme Dobrota k njemu ob vsakem času, podnevi in ponoči. Ker sedaj Meti ni bilo kaj očitati je nadaljeval Dobrota:

»Oh ti izpiti, to ti je pokora!«

»Kaj boš ti, ki si jih samo danes imel! Jaz, jaz sem že napol ponorel nad temi smrkolini. Misliš, da ti sploh knjigo pogleda, predno gre k izpitu? Še povohali je niso. In ta osel, ta naš ravnatelj, vse zagovarja in ščiti. Prav bi bilo, da bi paglavce potisnil, ne pa da nas pritiska, da jih izpuščamo. Sploh, s kože bi šel človek —«

»Če bi mogel —« je vdano pristavil Dobrota.

Tedaj je zopet pozvonilo.

»Koga zopet vrag nosi?« — že je bila Meta na pragu:

»Stara ženica je zunaj, noče pa noče oditi. Pravi, da bo čakala do noči, tako dolgo, da se povrnete.«

»Reci, da me sploh ne bo, da sem šel na potovanje v Ameriko, da sem umrl, skratka, karkoli hočeš, doma me ni in me ne bo.«

Iz predsobe pa je bilo kmalu slišati silno prerekanje. Kričala je Meta, kričala je neznana ženska:

»Kaj pa mislijo ti gospodje, naše otroke nam bodo ubili! Kam naj jih, za Kriščevo voljo, damo?«

Ko se hrup vendarle ni polegel, je stopil Detela do vrat in zakričal:

»Mir!«

»Aha, vidiš jo lažnivko! Saj sem dejala, da so gospod doma. Gospod profesor, naj no še enkrat vprašajo mojega sina, saj se je tako učil, da je že ves neumen.«

»Kaj še, neumen je bil že prej.«

»Naj se me vendar usmilijo, kaj naj počnem zdaj z njim, ko ima šest šol za seboj.«

»Slišite, da nimam časa?«

»Vse počitnice je fant hodil na šiht, da si je zaslužil za obleko in za knjige. Ponoči se je pa učil. Saj revež ne zmore več.«

Na vratih se je pojavil še Dobrota:

»Tak spusti ga no. Če je delal, se je več naučil, kakor tvojo latinščino. Mati, kar pojdite, bomo že naredili.«

Ženica se je vsa solzna zahvaljevala, Detela je godrnjal, naj ga nikar več ne nadleguje. Komaj je dobro sedel za svojo mizo, je že zopet pozvonilo. »Sedaj je pa gospod pred vrati in ga ne morem odpraviti —«

»Nočem, nočem, reci raje, Meta! Ti boš še moja smrt! Dobrota, ti poglej ven. Jaz še znorim.«

Dobrota je hitro opravil.

»Vse v redu. Jutri boš izpraševal petošolca Podgornika. Usmiljen bodi.«

»Čakaj, da napišem listek.«

»Zunaj je kmetica, petelina je prinesla —«

»Kaj, petelina? Kakšen pa je?«

»Moram reči, lep petelin je, kar je res, je pa tudi res.«

»Kako se pa piše?«

»Zelnik, ali nekaj takega.«

»Kar odpravi jo. Za genigend bo že pel,« je pristavil Dobrota. S tresočo roko je Detela pisal.

»Zdaj pa brž, greva od doma. Saj ni, da bi bil človek doma.« V pred-sobi je pograbil klobuk in palico, se ustavil pri vratih in z žebličkom nanje pritrdil listek z napisom:

»V službenih zadevah ne sprejemam strank.«

Obrnil se je proti stopnišču in se skoro zaletel v obilno žensko. Na mesnatih rokah se je bleščalo polno prstanov in zapestnic. Težko je sopla.

»Oh, visoko stanujete, gospod profesor. Lepo vas prosim, sprejmite, (molela mu je ovitke) moj sin —«

»Dobrota, v dir!«

Detela ni dejal ne bev ne mev, ampak jo je kakor kak mladenič ubral po stopnicah. Gospa je vsa prepadena gledala za njim. Ko je prišla do sape, se je oddahnila.

»Mhm, pravijo, da profesorji niso pri zdravi. Tale že ni. Pozvonila bom.«

Ko je Meta odprla, ji je stisnila kovača v roko:

»Kje pa je gospod profesor.«

»Ni ga doma, ven je šel.«

»Saj sem ga videla. Pa je kar oddrvel naprej.« Metin obraz je bil zelo dostojanstven.

»V službenih zadevah gospod ne sprejema doma. Tu je napisano.«

»Saj. Toda jaz sem mu prinesla majhen dar. Morda ga lahko Vam izročim?«

»Kakšen dar?«

»No, tole.«

Meta je pregledala ovitkovo vsebino. Nič koliko metuljev je bilo v njem.

»Nak,« je dejala, »kaj pa mislite, gospa, takile gospodje ne sprejemajo darov.«

»Zakaj pa ne?«

»I zato, ker so študirani. Takim se ne sme dajati napitnine.«

»Potem se pa že ne spoznam. Zakaj pa ne, saj menda nimajo take plače, da bi ne mogli porabiti. Meni je pa le na tem, da bi mojega sina spustil. Bolj počasen je, bog pomagaj!« —

Naslednjega dne je njen sin padel pri izpitu. Detela si jo je dobro zapomnil, doma je temeljito besnel nad Meto, da je vzela kovača. —

*

Nekoč je prišel Detela ponoči precej pozno domov. Zvonil je nestrpno, ko se Meta vendarle ni prikazala, se je domislil, da ima ključ. Odklenil je, vrata so ostala na stežaj odprta, naravnost v Metino sobo je drobil:

»Meta, Meta, tak vstani vendar. Spiš kakor polh, da te le sram ni!«

»Kaj pa je, za pet božjih ran? Tak čakajte no, da se oblečem.«

»Tu, poglej, kaj sem našel tam na vogalu« —

Meta se je pokrižala:

»Jezus, Marija, Jožef, otrok je.« Ko si je opomogla je povzdignila svoj glas:

»Tak tako, taka Sodoma in Gomora je v naši hiši! Pri takem grešniku jaz ne bom več.« Hotela jo je kar pobrisati.

»O, ti coprnica ti tercijska, tak primi no otroka in ga deni spat. Saj vidiš, da je ves premražen. Tam na vogalu je ležalo revše in jokalo. Ti, ki si krščanska ženska, pa mene zmerjaš.« —

Zgodilo pa se je takole. Ko je Detela zavil okrog vogala, je začul obupno otroško jokanje. V kotu na tleh je ležal v cunje zavit dojenček.

»Kaj bo s tem otrokom,« se je vpraševal. »Noč je, zmrznil bo, ljudje spijo, še kaka mačka ali pes ga raztrga. — Kar s seboj ga odnesem. — Pa Meta? Hm. Nerodna reč, to.«

Pograbil je otroka in ga nesel Meti. Potolažila se je in se končno tudi sprijaznila z mislijo, da bo ostal pri hiši.

Drugi dan je Detela sédel k oknu, kamor je bilo uprto jesensko solnce. Pestoval je otroka in se z njim pogovarjal:

»Ti ubožica ti, kar tako na cesto so te postavili, pa še hoditi ne znaš. Le čakaj, ko boš velika, se bova že še kaj pomenila.«

Otrok je upiral vanj svoje modre oči, kakor bi že dojemal glasove. Na oknu pa je blestel kaktejnin redki, rožnati cvet.

P O R O Č I L A

KNJIŽNA POROČILA

Miroslav Krleža: *Sabrana djela. Glembajevi*. Copyright by Minerva nakladna knjižara d. d. Zagreb 1932. Tisak i uvez »Union«, grafički nakladni zavod d. d., Zagreb. Printed in Yugoslavia. Idejna skica omota Franjo Bruck.

Rodbinski ciklus »Glembajevih« s svojimi tremi dramami (Gospoda Glembajevi, V agoniji, Leda) ter s svojimi številnimi fragmenti v prozi, ki spremljajo drame kot izčrpane režiserske, kulturno zgodovinske, socialno kritične in psihološko analitične študije ter pojasnjujejo ozračje, socialno bit in notranjo rast značilnih doživljajskih kompleksov in osebnih usod v tem življenjskem okrožju (O Glembajevih, Baronica Lenbachova, Ljubezen Marcela Fabra-Fabrizcyja do gospodične Warroniggove, Sprevod v Terezijenburgu, Dr. Ivan pl. Križovec, Svatba velikega župana Klanfarja). — ta obširni, v izvedbi nekam fragmentarni koncept pomeni nedvomno eno prvih literarnih manifestacij sodobne hrvaške pisarije, ki jo je mogoče meriti z evropskimi merili. Ta zloglasna »evropska« merila omenjam, ker bi dala družabno kritična, psihološka in stilna primerjava tega socialnega in umetnostnega pojava s podobnimi evropskimi deli (Dostojevskij: Karamazovi, Zola: Rougon-Maquartovi, Ibsen: Strahovi, Thomas Mann: Buddenbrookki, Galsworthy: Saga o Forsytih, Proust: Za izgubljenim časom) zanimive in pozitivne rezultate, zlasti zaradi svojevrstne analize, ki ne pozna zloglasne, diletantske razdelitve na črno in belo, na angelce in hudobce, marveč temelji na vsestranskem, resnem, kritičnem prodiranju v družabno bit glembajevske skupnosti. Za podrobnejšo oceno bi bilo treba kajpak pritegniti zlasti mojstre, ki so v marsičem odločilno vplivali na Krležev razvoj: Dostojevskij, Ibsen, Strindberg, Wedekind, Proust, Marx in socialni ekonom.

»Glembajevi, pomenijo, sintetično vzeto, neko naporno, srečno in nadarjeno gibanje eksistenc, ki se prebijajo iz blata, zločina in nepismenosti, dima in laži, do svetlobe, dobička, okusa, dobre vzgoje, do gosposkega življenja (skratka, gibanje iz teme v svetlobo).« Tako Krleža o Glembajevih. S tem je v bistvu prav za prav vse povedano.

Glembajevi, Urbani, Szlougani, Klanfarji in druge rodbine, ki so z Glembaji v tesnih družabnih in sorodniških stikih, vsi so se prerili z kmečkih in kramarskih položajev kvišku in na svoji poti so kradli in ubijali, goljufali, izžemali, špekulirali, dobivali in izgubljali; in zdaj jih vidimo, častihlepne, po življenju pohlepne in na videz docela civilizirane parvenije, kako so se usidrali v takoimenovanem meščanskem plemstvu: zadnji dve generaciji teh napol ukročenih barbarov ne moreta več skriti svojega neizogibnega in usodnega vsestranskega razkroja. Zločinski nagoni, ki so Glembaje prignali v neverjetno družabno aktivnost, so se izmaličili; opazovalec more jasno ugotoviti tipične znake propada: alkoholizem, amoralnost, ekscentričnost, histerija, samomori.

Krleža obvlada ta kompleks z vso mnogostranostjo svoje nadarjenosti; pri zasnovi in izvedbi se očituje močan instinkt za dramatičnost konfliktov in psihološko analizo; kritično znanje o podtalnih gibanjih v družabnih pojavih se druži s presenetljivo dijalektično izurjenostjo.

Zbegana, zamotana pubertetna doživetja mladih Glembajev (Marcel Faber-Fabriczy); življenjsko razočaranje občutljivih, častihlepnih, histeričnih žen, ki hirajo v glembajevskih zakonih (Olga Warroniggova, Laura Lenbachova, Melita Klanfarjeva); ostra, bolešno napeta, krvava dijalektika nadarjenih ekscentrikov iz zadnje generacije (Leone Glembay, vitez Oliver Urban); zadnji izbruhi brutalne, barbarske vitalne sile v starih glembajevskih tigrih (bankir Naci Glembay); jezuitska spretnost in diplomacija visokih cerkvenih dostojanstvenikov (dr. Silverbrandt), alkoholizirani obupanci, ki jim je prevrat vzel notranjo oporo (baron Lenbach); in zraven ves družabni aparat tega parvenijskega okrožja s svojimi pohlepnimi, praznimi, brbljavimi, degeneriranimi predstavniki neke bivše avstro-ogrske psevdokulture (baronica Castelli, dr. Altmann, stari Fabriczy, odvetnika dr. Puba Fabriczy in dr. Križovec, veliki župan Klanfar, slikar Avrel in dr.) — ves ta zamotani, prenasršeni svet intimnih doživetij, družabnih intrig, trgovskih špekulacij, parvenijske nasilnosti, logike in nelogike, izbruhov latentnih zločinskih nagonov, skratka, vsestransko propadanje te družabne enote, tega življenjskega sistema, razžiči pod avtorjevimi prijemom v bogato, v koreninah zelo homogeno in v konfliktih in katastrofah nenavadno napeto življenje.

Drame so osrednji, nosilni tekst v tej zasnovi. Tu so nakazani in tu se dramatsko rešujejo značilni problemi iz glembajevskega okrožja: Glembaji kot socialna enota, ki se zaradi svoje notranje trhlosti in neupravičenosti neusmiljeno razkraja (Gospoda Glembajevi); Glembaji v zakonskem trikotu, ki se v vseh treh osebah izkaže kot življenjsko nesposoben (V agoniji); Glembajevsko okrožje v svoji onemogli, nasilno kultivirani, nervozni, melanholični erotiki, ki se do močnejših, tragičnih čustvenih izbruhov sploh ne more več povzpeti (Leda). Tako se v teh treh dramah snovno, psihološko in kritično izčrpa vsebina tega življenja v svojih glavnih sestavnih delih, ki so značilni za ta socialni kompleks: avtor nas vodi od velike družabne panorame do najintimnejših doživetij v zakonski in nezakonski postelji.

Osebnosti, ki tu povzročajo pokret dramatskega dogajanja, so v bistvu nadarjeni, častihlepni, do velike mere zmožni ljudje, ki neprestano spoznavajo jalovost, minljivost in notranjo neupravičenost svoje družabne sredine. Tej okolici se upirajo, jo sodijo in obsojajo in vendar tragično končajo, ker so po krvi, po vzgoji in po socialnih nagonih usodno vezani na svojo družbo. »Glembajevščina« se tudi v najbolj nadarjenemu in moralno že prenapetemu Glembaju ne zataji. Tako se vrne iz tujine Leone Glembay, slikar, doktor filozofije, strastni rezoner, in s svojo socialno obtožujočo, vse razkrajajočo dijalektiko pospeši propad očetove hiše, ta mož sodi in obsoja očeta in mačeho in glembajevščino in vendar se v bistvu vse izteče v prazno. V trenutku fizične in psihične izčrpanosti ga posili glembajevska kri: krog se sklene, Glembaj se povrne v zločin (Gospoda Glembajevi). Tako se svojemu

zakonu upira Laura Lenbachova, žena bivšega častnika, ki pozna karte, dolgove, konje in lepoglavske zapore ter terorizira ženo v svojih alkoholskih napadih. Njen ljubimec, korektni, prazni, deklamatorski dr. Križovec, pa se ji izmika; njuno razmerje, ki nikdar ni bilo docela iskreno in življenja zmožno, se bliža koncu; v ozadju se pletejo okrog ljubimca nove ljubezenske zadeve. To je nekako dejanski stan. Laura se ga zaveda in se upre; v njej se zbudi zadnja, obupna, strastna sla po življenju in ljubezni, rada bi našla izhod iz životarjenja sredi glembajevskega alkoholizma, družabnih nečistosti, praznega, rutiniranega govoričenja in histerije. In vendar je vse zaman. Možev samomor, ki ga je sama pospešila, jo vrže samo v nasprotno brezno: praznota, jalovost, neiskrenost njunega razmerja s Križovcem se razgali pred njo v vsej svoji goloti. Izhoda ni; vsa revolta proti možu, proti ljubimcu in proti glembajevščini je bila navsezadnje samo borba z mlini na veter; vse to jo izčrpa živčno in moralno in Glembaj v njej se ne zataji: Laura konča s samomorilnim poskusom (V agoniji). Prav tako tudi duhovito, strastno, hudobno, kritično in ironično rezoniranje viteza Urbana, njegovo rutinirano zapeljevanje žensk, njegova diplomacija v umetnostni kritiki in njegovi fingirani napadi na lastno družabno okolje niso drugega kakor pol zavedna priprava na smrt. Ta igralec v dveh zakonskih trikotih, bivši diplomat, salonski lev in strastni analitik, ki se odpravlja v Kanado, je v neki meri podoben starim epikurejcem, ki se smehljaje in zavedno in v vsej omami zadnjih radosti preguljufajo iz življenja v smrt. Določna zavest o ničevosti in neizbežnem propadu sicer lebdi nad vsem njegovim početjem, ali njegov odhod v neznano ni tako histeričen in dijalektičen kakor beg Leona Glembaya v zločin in blaznost; njegovo slovo je diskretniješe, »kulturnejše«, bolj aristokratsko, prežeto s trpkostjo, ironično resignacijo. Vendar njegov odhod prav tako kaže smer, kamor gre nevzdržno vsa glembajevska družba: v nič (Leda).

Ljubezen, nagon po življenju in smrt, ta tri osnovna doživetja pravega trageda, se v tej zasnovi docela organsko porajajo iz »glembajevščine«, iz tragične nujnosti glembajevskega propada. Ta propad je dvakrat utemeljen, socialno kritično in osebno tragično. Glembaji kot družabni razred ne morejo eksistirati, ker nimajo življenjske upravičenosti kot socialni parasiti, kot individui pa propadajo zaradi svoje notranje, usodne izčrpanosti. Ta nujnost je osnovno gibalno vsega glembajevskega življenja. Vsi zunanji, arhitektonski, intelektualni, družabno kritični, ibsenovski odrski, stilni momenti, vsa razkrajajoča dijalektika, satira, ironija, žolč, strup in melanholični lirizmi, ves ta socialni in umetnostni orkester, ki ga avtor upravlja pri izvedbi tragedije, je samo sredstvo in pripomoček v instrumentaciji vélike glembajevske agonije. V trenutkih miru med strastnimi obtožbami in histeričnimi izbruhi, v odmorih med krvavim klanjem, ki je obsedlo delujoče osebe, v tej fantastični tišini prične nenadoma utripati skozi prostor zabrisani piano žalostne melodije o smrti, v tragičnem molu trepečejo melanholične slutnje med besedami, nemir, strah pred smrtjo jemlje ljudem zadnje moči in človeška kreatura išče mamila in prosi milosti in odloga. V teh liričnih odmorih govore ljudje o holandskih kvartetih, ko sta se dva glasbena motiva iskala v svilenem tremolu kantilene in kjer je ena sama intimna kretnja izpričala, da dva človeka, ki sta že tri leta ljubimca, že z vsega početka nista bila iskrena drug do drugega in da je zdaj vse zavoženo. Potlej spet nekdo preludira na klavirju Schubertovo pesem o dekletu in smrti (Vorüber, ach, vorüber, geh', wilder Knochenmann. Ich bin noch jung, geh', Lieber, und rühre mich nicht an!) in ljudje se mučijo, da bi ubežali iz svoje jalovosti in minljivosti kamorkoli, v analitično gobezdavost, v lažnivo erotično omamo, v ljubezenski objem v somraku. Ti tragični lirizmi so v tesni zvezi z avtorjevimi osebnimi, intimnimi doživetji, ki se odražajo zlasti v njegovi liriki. Ta lirika je najmočnejša in najsugestivnejša v njegovem največjem doživetju, smrti.

Zavedno, intelektualno, kritično stališče avtorjevo do snovi je tedaj v navideznem nasprotju s to pasivno, slovansko, pesimistično vdanostjo v usodo: na eni strani aktivni, uničujoči in pridigajoči socialni borec, ki neusmiljeno razčlenjuje in mesari okolje, ki je zapisano smrti — na drugi pesnik, razmišljeni, nekoliko romantični melanholik, ki pravi s Strindbergom: »Škoda je za človeka«, in poje žalostno pesem o minljivosti vsega posvetnega. Ta navidezni razkol osebnosti je zlasti programskim, zgolj ekonomsko socialnim in za vsako ceno optimističnim levičarjem dokaj nerazumljiv. V resnici pa tvori ta globoka notranja problematika, ta navidezni razdor med stvariteljskim nagonom in kritičnim intelektom, bistvo Krleževe umetniške nature. Melanholija avtorjevega temperamenta in socialna agresivnost njegovih možgan se organsko in nerazdružno spajata v eno osnovno doživetje: Smrt. V »Glembajevih« se to prav tako jasno odraža kakor v drugih njegovih delih. Glembaji so obsojeni na smrt kot individui in kot socialna skupnost, to nedvomno lahko sklepa družabni kritik. Pozitivne možnosti so tu torej še odprte, zakaj na razvalinah te nemogoče družbe more že po naravnem zakonu zrasti spet druga, nova družba. Ali to je samo hladno, razumsko, logično dognanje, ki navsezadnje z umetnostjo nima drugega opravka, kakor da sproži odločilno misel o smrti. Tu je umetnik, ki mu ljudje ne morejo biti samo številke v političnih računih bivših in nastajajočih družabnih redov; ljudje imajo svojo kri, svoje telesne, možganske in čustvene potrebe, svoj strah pred smrtjo kakor sleherno živo bitje in v bistvu so ti ljudje tragični. Tako socijolog dijalektično in razumsko utemeljuje usodnost propada, pesnik pa meditira in ustvarja in ubira mračni mol v melodiji o smrti.

Filip Kalan

Miroslav Krleža: Sabrana djela. Povratak Filipa Latinovicza. Copyright by Minerva nakladna knjižara d. d. Zagreb 1932. Tisak i uvez »Union«, grafički nakladni zavod d. d., Zagreb. Printed in Yugoslavia. Idejna skica omota Franjo Bruck.

Alfred Döblin, zdravnik, zanimiv analitik, širokopotezen interpretator velemestnega življenja (Döblin, Berlin, Alexanderplatz, roman, 1928.), razčlenjuje v neki študiji mladostni samomor ter prihaja do zaključkov, da pubertete ne moremo razložiti samo kot neko bijološko pripravo za moško — žensko dobo v človeškem življenju, marveč da je ta pojav sam zase zaključena življenjska enota, ki jo meji dvoje rojstev, fizični porod iz materinega telesa in rojstvo, oziroma »prerod« v nov človeški tip, v moža ali ženo. To drugo rojstvo, ki je vitalne važnosti za novi tip, se lahko izteče normalno, srečno, ali pa se tudi ponesreči. Nesrečni porod se more tu končati s pravo fizično smrtjo, z mladostnim samomorom; v drugem primeru mladostnik ubeži fizični smrti, zato pa ležejo težke, smrtne sence iz pubertete na vse nadaljnje življenje moža ali žene. Tu potlej nastajajo motnje (značilne za shicoidne ljudi, pri katerih težko razločujemo bolno od zdravega in kjer v skrajnih primerih lahko zasledimo večji ali manjši razkroj osebnosti v vidno zmedo čustev in volje, ki se ne morejo združiti v harmonično, polnega življenja zmožno sožitje), ki izdajajo nedoraslega, nedozorelega, negotovega človeka. Ti mrtvi porodi so obenem značilni zlasti za dobo, kjer je družabno življenje neurejeno, labilno, kjer se družba razkraja in prehaja iz sistema v sistem. Svarilo so za družabni razred, ki vlada in ne zna več vladati (Döblin: Ponesrečena metamorfoza 1928).

Zgodba takšnega mrtvorojenca, ki je nadarjen, sposoben do neke mere, častihlepen, čustveno in intelektualno občutljiv do boleznosti, pa vendar ne more najti trdnega, jasnega, zavednega odnosa do življenjske stvarnosti ter se mu vsa čustvena, umetniška in miselna doživetja razkrajajo v sestavne atome, ki jih potlej ne more več združiti v organsko celoto — to je prav za prav življenje Krleževega slikarja Filipa Latinovicza.

Težke, dušeče, smrtne sence iz pubertete, ki ni organsko prešla v moško življenje, leže na vsem početju tega zanimivega, nadarjenega, preobčutljivega nevrastenika. Nerazrešeni odnosi med otrokom in materjo, nerazrešeni bolešni spomini na prva spolna doživetja, nerazrešljiva razglabljanja o smislu in nesmislu umetnosti, življenja in kulture, nerazrešljivo, strastno, nervozno, bolno nagnjenje do jalove analize, vse to so značajni elementi, ki stopnjujejo Filipovo življenje do nenavadne, nadpovprečne notranje napetosti in ga vendar ovirajo, da bi postal cel, zaključen, polnovreden človek, ki more svoje nagone in sposobnosti vsestransko in plodno izživeti. Filip je zrasel v dušecem, tesnem malomeščanskem ozračju; do svojega štiridesetega leta se mori z vprašanjem, kdo mu je prav za prav oče; mati mu je po neki mladostni zablodi zaprla vrata pred nosom, njegovi prvi erotični doživljaji so se odvijali v zadušljivem ozračju somračnih sob in materinih skrivnostnih, nejasnih poltenih pustolovščin. Vsi njegovi odnosi do ženske in do ženskega so vklenjeni v ta svet in nosijo na sebi pečat brezupne, zatohle, plašne, nerazrešene ljubezni, ki ji Nemci pravijo »Stubenerotik«. Na zunaj se to na prvi pogled ne odraža. Mati, priležnica cerkvene in posvetne gospode, mu sicer zapre vrata do doma, ali dečko gre v svet in čez toliko in toliko let se vrne, slikar, umetniški matador, gospod, ki ima ime, denar in slabe živce ter slika olja in freske na steklo in je sotrudnik velikega inozemskega lista in avtor znanih knjig o slikarstvu. Tako je na videz vse v redu. Za zunanjo skorjo tega človeka pa životarijo bolešni doživljajski kompleksi, ki se niso razrešili in jih Filip prenaša s seboj kakor neozdravljivo, kronično bolezen. Debela, topla stegna domače kuharice, ki je dečku nekoč sedla v naročje; beli, ohlapni, po slabem milu dišeči trebuh predmestne prostitutke; dekla Rezika iz škofovskega sirotišča in šumenje njenega spodnjega krila; neizživeta doživetja z drugimi ženskami; vse to zastruplja slikarjevo čustveno življenje, mu razganja kri. Po dvajsetih letih analitičnih akrobacij so se ti kompleksi razrasli do pošastne velikosti v celoti in v podrobnostih. Nedorozela telesnost, zadržana telesnost, nerazumljena telesnost, nerazrešene skrivnosti v odnosih med telesom, čustvom in intelektom, to je osnovni motiv, ki razganja Filipa tudi pri njegovih slikarskih zamislih.

Ob spominu na razgaljeno žensko telo v bordelu se mu porajajo asocijacije na sliko, ki bi jo rad ustvaril: Deček, ki gre k ženski, se razičara in se smrtno prestraši ob zaduhlem vzdušju bordelske sobe in ob pogledu na trudni, mrtvi, izžeti ženski trebuh. Ali: Filip slika gluhonemo dete, ki stoji pred velikim belim zidom na soncu, izteza roke in tuli z živalskim, groznim, nerazumljivim glasom. Ali: Filip slika svojo mater in razgali v njenem portretu vse, kar je doživel in spoznal v odnosih do matere do svojega štiridesetega leta; z obraza ji sname šminko in puder in narejeni smehljaj in objektivira jo kot takšno, kakršna je v njegovem usodnem spoznanju; požrešna, sladostrastna, pozerska priležnica cerkvene in posvetne gospode, pri kateri si je prislužila podeželski dvorec, kamor je povabila svojega sina. Ali: Kristus kot gol, michelangelovski titan sredi poltenega, pijanega, čutnega, smrdljivega kaosa »panonskih« barbarov. In okrog teh motivov neskončna razglabljanja o slikarstvu, o ženski, o evropski kulturi in o »panonskem blatu«.

V evropski umetnosti je doba, ko so začeli slikarji skoraj izključno izkoriščati ona doživetja, ki so zlasti značilna za puberteto, ker se tedaj prvič in s stopnjevano intenzivnostjo pojavljajo: prvi, nerazumljivi strah pred smrtjo; bolna, prenapeta, nerazrešena erotika, ki doživi svoj polom ob prvem dotiku s spolom; zavest nemoči v človeku. (Wedekind je nekoč zapisal v dnevnik, da je človek dvakrat v življenju Adam, dvakrat izgnan iz paradiža toplega čustvovanja; prvič po prvem koitu, drugič po prvi bolezni, prvi smrtni grožnji. Opomba, ki je značilna za čustvovanje v puberteti.) Brutalna, analitična, brezupna slikarska doživetja Filipa Latinovicza spominjajo na te mojstre iz poznega secesijona in iz nordijske umetnosti ob koncu stoletja.

Kokoschka in njegovi portreti, kjer sta obraz in kretnja razkrojena v ostro zarisane in do boleznosti analizirane značajne podrobnosti ter kolorit še ves trepeče od notranje napetosti, ki sta ga pri slikarju izločila trenutno opazovanje in spoznavanje. Munchove grafike, kjer se obrazi ob doživetju smrtne groze spačijo v široke, bolesterne, demonske grimase. Egon Schiele s svojimi dekorativnimi platni, kjer se po sobah ljudje stiskajo v kot ter se zgroze od nerazumljenega nemira in nerazrešene erotike. Francoz Toulouse-Lautrec, najznačilnejši slikar »fin de sièclea«, cinični, brezobzirni in virtuozi analitiki pariškega in družabnega življenja.

»Demonija« v teh slikah; notranji brezup, ki prisili mladostnika, da v smrtni grozi kriči na pomoč in išče jasnosti za vsako ceno; zavestno, skoraj mazohistično razgaljenje telesnosti; histerično sovraštvo do vsake mirne, brezstrastne analize, in vse to v dobi, ko je evropsko meščanstvo doseglo nekako prenasičenost v erotičnem življenju, ves ta široki kompleks mladostniških doživetij utripa v umetniški lobanji Filipa Latinovicza. In vendar se mu vsaka slikarska zamisel razbline v nervozno, jalovo razglabljanje. In vse, kar doživi v domačem kraju, se prav tako izteče v prazno in ostane samo demonična groteska: Ženska, ki se Filip z njo zadnje čase družī (Bobočka), bi rada ušla neznosnemu življenju v provinci ter prosi Filipa za denar; njen priležnik (Baločanski) pa zasluī to namero in ji v napadu paraliīne nasilnosti pregrize vrat.

Zunanjega, aktivnega dogajanja v tej zgodbi ni. Vse je samo analiza dejanskega stanu in nič več: Kar se med osebami dogaja, se je prav za prav že zgodilo, vse je samo odmev in zadnji zvok nekakšnega bivšega življenja. Latinovicz je bivši slikar kljub svojim slikarskim doživetjem. Bobočka, ta zemeljski duh, ki kakor Wedekindova Lulu zapleta moške v vrtinec spolnih ekstaz in jih pregazi, ne da bi se svoje moči zavedela, je bivša ženska. Paralitik Baločanski, ki iz odličnjaka in iz vzornega, nezbujenega, bedastega zakonskega moža postane po Bobočkini zaslugi lepoglavski kaznjeneec in vzdrževani priležnik, je prav tako bivši človek. Doktor Kyriales, samomorilni kandidat, analitik, ki samega sebe požre, je bivši človek kljub svojim sposobnostim in satanskim vplivom na okolico. Filipova mati in njen postarni ljubimec, vse to so bivše eksistence, ki životarijo sredi nepremakljive, blatne, zaostale »Panonije«.

Odkod ta polom, ta neizogibna smrt, to fantastično mrtvilo? Socijalno okolje (ki je podobno glembajevskemu ter z njim tudi v vidni zvezi), je izrisano preveč linearno, brez prepričevalne plastike, da bi moglo biti trdna opora za analizo, ki bi to okolje lahko obdolžila propada delujočih oseb. Zakaj navsezadnje so te ljudi uničili spol, ženska in postelja. Ljudje, ki svojim nagonom niso bili dorasli, so utonili v usodnem vrtincu teh nagonov. V bistvu so to mrtvororojenčki, ki kljub svoji dejanski eksistenci ne žive, ker se niso »rodili« v polnovredne moške in ženske. Šele po tem ovinku moremo analitično dospeti do zaključka, da morajo biti ti mrtvorojenci značilen pojav v tej družbi, torej meščanski in polumeščanski družbi, ki v naši provinci životari ob neprebavljivi »evropski« civilizaciji ter le redkokdaj rodi celega, polnovrednega človeka. Tako postane tudi Krleževa risba okolja, ki je v bistvu samo odsev Filipovega nedoživetega doživetja (njegove pubertete) pomembna kot družabno kritični material. Vendar pa je težišče vsega dogajanja in razglabljanja element, ki v človeškem življenju drži smrti ravnovesje: Spol. In dejstvo, da je to doživetje tako izključno in enostransko podano, da se je vse izmaličilo že v docela irealno, bolno, patološko sliko nagonov (tu temelji sicer upravičenost groteske, kamor se izteče vse dogajanje), da knjigi značilni pečat: Kot miselno in umetniško neuravnoteženo delo ne more doseči svojega namena — njena pomembnost in zanimivost je predvsem in skoraj izključno v analizi pubertetnih doživetij in zato je v neki meri dragocen analitični dokument.

Filip Kalan.

EGON KISCH GOVORI O NEMČIJI

Besni reporter, ki so mu knjige reportaž o »Raju Ameriki«, o »Do dna spremenjeni Aziji«, o »Kini skrivaj« in še o marsičem drugem prinesle svetovno slavo najboljšega reporterja-književnika, je moral nekaj časa okušati vso težo kulturnega uveljavljanja fašističnega sistema, čigar eden najhujših in najduhovitejših nasprotnikov je bil. V razgovoru z Vladimirom Poznerjem, ki so ga priobčile pariške »Les Nouvelles Littéraires«, je povedal konkretne stvari, ki utegnejo zanimati tudi nas, neposredne dediče nemškega kulturnega razvoja. Poslušajmo:

»Kje ste bili pred letom dni?«

»Na meji med Indijo in Sovjetsko Rusijo.«

»Med Indijo in —?«

»Da. To je nevtralen pas na Pamiru. V Tadžikistanu.«

»In potem?«

»Vrnil sem se v Berlin. Objavil sem knjigo: »Azija, do dna spremenjena.«

»Nato?«

»Nato so Japonci napadli Šanghaj. Šel sem v Šanghaj. Predrvel sem Mandžurijo. Napisal sem knjigo »Kina skrivaj.«

»Nato?«

»Nato je Hitler napadel Berlin. Šel sem v Berlin.«

»Nato?«

»Nato je Goering podnetil Reichstag. Šel sem v ječo, v Spandau.«

»To je bilo hudo?«

»Strašno! Hitlerjevci so vtaknili v Spandau vse »kulturne boljševike«

»Dosti pisateljev?«

»Carla von Ossietzkyja, bivšega urednika »Weltbühne«, demokrata, nad vse dostojnega, nad vse poštenega, nad vse buržujskega človeka, šibkega zdravja: ni imel moči, da bi se sprehajal po dvorišču ječe z drugimi jetniki. Hermanna Dunckerja, postarnega človeka, zgodovinarja materijalizma, ki nas je vedno gledal skozi okno svoje celice, ker je bil tudi on preslaboten, da bi se udeležil vsakdanjega polurnega sprehoda, do katerega smo imeli pravico. Nikdar ne bom pozabil njegovega posinelega obraza.«

»Ali je bil najstarejši med vami?«

»Ne. Povedal vam bom zgodbo, ki nas je vse strahovito vznemirila. Ko so nas zbrali v berlinskih policijskih zaporih, nas je prišel novi nacionalno socijalistični policijski predsednik pregledat. Obrnil se je k Ottonu Lehmann-Rueßböldtu, starcu, predsedniku nemške Zveze za človeške pravice, in zavpil: »Pes! Se ne znaš držati pokoncu vpričo mene. Vklenite ga!« Policisti so pograbili Lehmann-Rueßböldta, ga vklenili in vrgli v celico. Pozneje smo ga srečali bolnega in izčrpanega v Spandauu.«

»Pa vas niso odvedli vseh hkratu?«

»Da. Policisti so nas stlačili po trideset v en voz. Rekli so nam, da nas bodo nekam zapeljali in vse skupaj postrelili. Spotoma je avto imel defekt. Niti ganiti se nismo smeli. Tesno stisnjeni smo celo uro čakali odhoda in smrti. Kakšna ura!«

»So bili z vami še drugi pisatelji, ki jih poznamo v Franciji?«

»Več. Saj ni moči, da ne bi poznali Ludwiga Renna, pisatelja »Vojske«. Naciji so govorili, da Renn ne bo prišel več živ iz ječe, češ da študira strateško teorijo

s socialističnega vidika, Je pa še drug razlog za hitlerjansko sovraštvo. Renn je plemenitega rodu. S pravim imenom se imenuje Arnold Vieth von Gneusenau. Med vojsko je bil častnik in ni dolgo, kar je krenil v socializem. Aristokrat, revolucionarni častnik — to so grehi, ki jih sedanji režim ne odpušča. Z nami je bil tudi Scheringer, ki je postal marksist v ječi. Bil je za prejšnje vlade obsojen kot naci, in šele v zaporu, v trdnjavi Glatzu je stopil v komunistično stranko. Navedel bi vam še Ericha Mühsama, satiričnega pesnika, anarhista in romanopisca Kurta Kläberja, ki je prestal ta čas, kar je zaprt, osem ali deset srčnih napadov. Pokloniti se moram tudi spominu prijatelja Ericha Barona, zelo občutljivega človeka, ki si je vzel življenje v zaporu.

»Kaj je dosti nemških emigrantov v Franciji?«

»Skoraj vsa literatura. Thomas Mann, Heinrich Mann, Alfred Kerr, Theodor Plivier, Hermann Kesten, Ana Seghers, s Kleistovo nagrado, največjim nemškim literarnim odlikovanjem, Arthur Holitscher, prijatelj Knuta Hamsuna in Wedekinda, Magnus Hirschfeld, ustanovitelj in ravnatelj Instituta za seksuologijo. Njegov sotrudnik dr. Maks Hodann je še vedno v ječi. Seznam še ni popoln. Drugi so na Češkem ali v Švici!«

»Kaj delajo?«

»Skušajo sodelovati v listih, prevajati svoja dela, najti kakršnegakoli posla. Vse skoraj brez uspeha. Njihova beda je velika... V Pragi so češki pisatelji priredili nekaj predstav v korist nemškim tovarišem. Tu ni bilo ničesar, razen soarej, ki jih je organizirala Zveza revolucionarnih umetnikov in pisateljev. Za zdaj še gre. Toda zima bo strašna za pobegle nemške razumnike. A kljub temu si prizadevajo pomagati tistim svojim, ki so ostali v Nemčiji.

»Ali jih je dosti?«

»Seveda.«

»In kaj delajo?«

»Nekateri so se vdali. Na primer Gottfried Benn, socialistični pesnik Max Barthel, ki zdaj piše v nacijske liste, Bonsels in nekateri drugi.

»Toda, kaj pa počno tisti, ki se niso pobotali s Hitlerjem, da bi mogli ostati v Nemčiji?«

»Skrivajo se... Pišejo, posvečajo se protizakonitemu političnemu delu. Pogodbe, ki so jih imeli z založniki, so razdrte, ne izvajajo več avtorskih pravic nad prejšnjimi knjigami. Nobeden več, pa naj bo še tako znan, ne more ničesar priobčiti.«

»Kakšna pa je torej oficijelna nemška književnost? Kdo je nadomestil vse tiste, ki ste prej navajali njihova imena ali ki jih ne smete navesti?«

»Hans Heinz Ewers, ugledni pornograf in nekaj zakonitih pisarjev. To je skoraj vse. Hitlerjevci so dali izvoliti v Akademijo Stefana Georgeja; to je reakcionaren pesnik, pa je odklonil. Lahko bi vam navedel še štiri ali pet nekaj vrednih imen, ki so bila znana poprej, in dve ali tri nova. Predsednik Akademije je Hans Jobst. Praviijo, da je on napisal Hitlerju »Mein Kampf«. On je tudi napisal, to pot oficijelno, narodno-socialistično dramo »Schlagetter«, kjer dobite naslednji stavek: »ko slišim besedo kultura, napnem petelina na svojem revolverju.« Sploh pa je Goebbels med razpravo v zbornici izjavil, ko je govoril o književnosti Tretjega cesarstva: »Ta literatura bo mistična, herojska in bojevitá, ali je pa ne bo.«

»In kaj mislite Vi?«

»Goebbels ima prav: ne bo je.«

Priobčil M. Javornik

ALI VESTE

da je občinski svet v Bernu iz švicarske Schillerjeve ustanove dal 3000 frankov (okrog 50.000 Din) za dramatično nagrado, ki jo je letos prejel dr. Hans Mühlenstein za dramo »Ljudje brez Boga«.

da bo neka Münchenska družba filmala roman Bernharda Kellermanna »Tunel«, ki ga poznamo iz dveh slovenskih prevodov. Prvi se imenuje »Tunel«, drugi pa »Predor«.

da delajo angleškim oblastem na otokih v Tihem morju veliko preglavic zadnje čase ameriški pustolovski filmi, ker zločinski in razvratni prizori v njih, ki so s svojim brutalnim realizmom in naravnostjo ter pustolovskim poveličevanjem pragonov tako blizu čustvovanju in doživljanju preprostih prebivalcev teh otokov, silno pospešujejo dviganje in porast vseh mogočih zločinov. Kraljica Salote na otokih je v velikih skrbih, ker so postali zaradi tega premajhni vsi zapori njenega malega carstva. Zato je odredila, da morajo vsi filmi najprej skozi njeno osebno cenzuro. Ko človek to sliši, se mu zares vsiljuje misel, da hoče film postati nadomestilo za sredstva, s katerimi so včasih uničevali evropski prosvetonosci kanibale.

da se je v Bruxellesu vršil deseti kongres Mednarodne založniške zveze. Glavni razgovori so se vršili o mednarodni zaščiti knjižnih cen.

da se je zaradi kongresa v Dubrovniku razbil dunajski Pen-club. V njem so ostali židovski in marksistični člani, med njimi Raoul Auernheimer, Fritz Brügel, H. Eduard Jacob, Oskar Jellinek, Ernst Lissauer, Ernst Lothar, Emil Ludwig, Robert Neumann, Friedrich Thorberg. Izstopili pa so arijsko-nacionalistično-aristokratski člani, med drugimi Bruno Brehm, Enrica von Handel-Mazetti, Karl Hans Strobl, Grete von Urbanitzky, nekaj neznanih pišočih baronov in pa hrvatsko-nemški književnik dr. Mirko Jelusich, ki ga poznamo pri nas po prevodu njegovega biografskega romana o Cezarju.

da je angleški zunanji urad izdal v 11 zvezkih uradne dokumente o vzrokih svetovne vojne. Dokumenti segajo od 1898 do 1914.

da je neki alžirski list razpisal knjižno tekmovanje z nagrado 5000 franc. frankov in sicer pod pogojem, da bodo dela vseh pisateljev najprej brez imena natisnjena v listu, potem bodo pa bralci glasovali, katero je bilo najboljšje. List je poslal poziv za udeležbo vsem znanim francoskim pisateljem, tudi članom Akademije, ki pa se tekmovanja najbrž ne bodo udeležili, zakaj za ugled takih, uradno za najboljše priznanih pisateljev, bi bilo zelo neprijetno spoznati, da ljudje dostikrat bero in sodijo njihova dela po akademskem naslovu in ne po njihovi stvarni vrednosti.

da je v začetku avgusta igralska družina iz Essorja v Tunisu uprizorila s silnim uspehom v Antičnem gledališču v Kartagini Ajshilove »Erinije« in Sofoklejevega »Kralja Oidipa« in še nekaj drugih klasičnih del iz stare grške književnosti.

da tvorijo novo predsedstvo Nemške zveze književnikov sama »velika« imena. K. A. Walther, G. O. Stoffregen, Dr. Wissmann, Hans Richter??? Imena brez ljudi.

da so štirje nemški skviti prepotovali sovjetsko Rusijo in izdali vtise in spomine tega potovanja v knjigi pod naslovom: Rußland querdurch (Rusija podolgem in počez). Knjiga je zanimiva kot eden najbolj svežih prikazov sedanjega življenja in snovanja v deželi velikega družbenega eksperimenta, ker skuša zajeti Rusijo vso, krajevno od Leningrada, Nižnega Novgoroda do Črnega in Kaspiškega morja in do Kavkaza, neposredno, kakor je to moči le iz takega potovanja. Napisal jo je Karl Köster, izšla je v založbi Philipp Kühne, Eisenach in spada med obupno redke nemške knjižne novosti Hitlerjeve sezone.

da je...

Nabral Mirko Javornik.

**Salda-konte, štrance, journala,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***

TISKARNA. MERKUR

TRG. IND. D. D.
LJUBLJANA
GREGORČIČEVA 23
TELEFON ŠTEV. 25-52

se priporoča za cenj. naročila, ki jih bo
izvršila hitro, lično in po zmerni ceni.
Tiska knjige, brošure, časopise, revije,
kuverte, memorande, račune, letake, le-
pake, posetne karte, letna poročila, vstop-
nice, vabila i. t. d. v eni ali več barvah

V lastni založbi izdaja: „Trgovski list“, „Službeni list
kraljevske banske uprave Dravske banovine“ in „Zbirko
zakonov in uredb“, katere seznam Vam na željo dopošlje